

JÓKAI MÓR

DEKAMERONJA.

SZÁZ NOVELLA.

NYOLCZADIK KÖTET.

PEST.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

—
MDCCLIX.

Pest, 1859. Nyomatott Landerer és Heckenastnál.

TÖRTÉNETEK EGY ÓCSKA KASTÉLYBAN.

Apámtól, ki kereskedő volt, mintegy száz-ezer forintot örököltem; a kereskedéshez nem volt kedvem, ellenben ideálom volt a gazdálkodás.

Oh azt valami nagy gyönyörűségnek képzeltem mindenha : az Istenáldotta földdel bibelődni, szép ökröket, lovakat nevelni, meghozatni külföldről a legbecsesebb haszonra való állatok példányait, azokkal javítani az állattenyésztést, zöld vetéssel, esővel, harmattal spekulálni, nem ostoba papirosokkal, csontlisztel, guanoval, chili salétrommal dolgozni a haussera, s a contreminet alagcsövezésekkel

kezdeni meg; ez az én igazi ártatlan börzejátékom, itt láthat az ember olyan nyereséget, a mi nem veszteség másnak; ez az a munka, a mire az ember estenként elmondhatja : „Uram Isten, adj rá áldást.“

Hanem annyi kereskedő-vér mégis csorgott ereimben, hogy vaktában nem vágtam bele a jószág-vételbe, hanem úgy speculáltam, hogy ha az ember napjára várja a vásárt, ötven—hatvan ezer forintért, igen jutányosan kaphat csinos terjedelmű jószágocskát, a megmaradt pénz pedig nagyon jó lesz szabad befektetésre, a mi nélkül gazdálkodni annál nagyobb kín, mennél nagyobb jószága van az embernek. Én tehát minden nap szorgalmasan elolvastam a hirlapok hirdeményeit, s válogattam az eladásra hirdetett jószágokban.

Egyszer olvasom, hogy egyik felső vármegyében, egy allodiális birtok, szabad kézből eladandó; terjedelme 900 hold szántóföld és kaszáló, 1500 hold erdő; gazdasági épületekkel, urasági lakkal, gazdasági felszereléssel, ára 70,000 forint. Tudjuk meg, mi ez?

Felkerestem az ügyvédet, kihez a hirdemény utasított, s kérdezősködtem az eladandó jószág felől.

Az ügyvéd hivatalos udvariassággal elmondott minden tudnivalót : a jószág bizonyos Klárándy grófi családé; a gróf nemrég halt meg, ki maga is ott lakott, s a család mindent azon módon ad által, a hogy ő hátrahagyta; birkákat, lovakat, még a butorokat és a falon függő képeket is.

— De hátha azok nekem nem kellenek?

— Az mindegy. A jószág ára a holmikkal, vagy azok nélkül ugyanaz marad; 70,000 forint kerek summában; az ingóbingó csak ráadás, ha nem tetszik önnek, eladhatja.

— Persze, hogy nem tetszenek. Akármekkora gróf valaki, azért, ha megveszem a jószágát, csak nem kötelezem magamat, hogy a viselt dolmányában járjak.

Az ügyvéd nevetett az ötleten, s azt mondta, hogy igazam van, azt nem kívánhatja tőlem senki.

— És hát tulajdonképen miért adják el az örökösök ezt a jószágot?

— Mert az egyik katona; a hadseregnél szolgál; a másik pedig egy külföldi Freyherrhez ment nőül, s egyik sem láthat utána.

— Milyenek azok a földek?

— Meglehetősek; van egy kevés első osz-

tályu, a többi második; a rétek kitünően jók, van az uradalomnak egy szabályozott patakja, melyet rétöntözésre szoktak használni: van azonkívül egy örlő-malma, egy fűrész-malma, mely saját erdejéből készít deszkákat, s így az erdő is észrevehető hasznot hajt: a jószág azt az árt, a mit kívánnak érte, bőven megéri, s kamatját beadja.

— Nem jár valami maleficium vele?

— Öszintén mondhatom, hogy nem. Árvíz oda nem megy; utja jó van; nincs sem fagynak sem szárazságnak kitéve; a mit bizonyít az, hogy az uradalomnak igen szépen diszló gyümölcsös kertje van, melynek eredményeül most is láthat kegyed egy pár szép Napoleon vajás körtét ott a szekrényem tetején.

(Szép gyümölcsös, Napoleon körte, ez nagyon megvesztegető említés volt rám nézve.)

— Hát a gazdasági felszerelés milyen állapotban van?

— Tessék átnézni a leltárt; úgy hiszem, hogy a felszerelés testvérek között is megér 15 ezer forintot.

Valóban, a hogy futólag áttekintettem, rá lehetett annyira becsülni a holmit. Annál nagyobb szeget ütött a fejembe, hogy miért ad-

nak el egy ilyen jól szerelt jószágot olyan olcsó árért? Az ügyvéd kiolvasta a szememből ezt a kétkedést, megelőzött kérdésemben.

— Igazán megmondva, ezt a jószágot azért adják el ilyen jutányosan, mivel ahhoz egy terhelő feltétel is van kötve a leendő vevőre nézve : a meghalt gróf végintézetében az ottani tiszttartója, komornyikja, lovásza, kocsisa, kapuőre és egy fogadott árvaleánya számára, részint az ottani kastélyban, részint a tiszti és gazdasági épületekben holtig tartó lakás van kötelezve, mely ugyan a vevőre nézve egyéb teherrel nem jár; mert a gróf azokat különben holtig való fizetéssel ellátta; hanem az örökösök kénytelenek azt a jószágot ezzel az alkalmatlansággal együtt adni át az új birtkosnak.

— Ha csak ez a baj, az nem nagy baj; tiszttartót és cselédséget úgy is kellene tartani; ha életre való emberek, még jó, hogy helyben vagynak : az ember a kastélyban egyedül úgy sem lakhatik.

Az ügyvéd egy kissé visszahökken.

— Kegyed ott akar lakni maga?

— Hát természetesen : gazdálkodni akarok, azért veszek falusi jószágot. Nekem ahhoz

van kedvem, s a mihez az embernek kedve van, ahhoz van szerencséje is.

— S ott akar lakni a kastélyban?

— Hát mi a gutát? Csak nem fogadok tán hónapos szobát magamnak, valamelyik zselléremnél.

— No mert én azt nem tudtam, hogy kegyed ott akar lakni.

— Tán bizony kísértetek járnak abban a kastélyban. Ahhah! valami olyan elátkozott várféle az, a hol a dédösök feljárnak fehér halotti köntösben az unokákat ijesztgetni; holmi lemoshatatlan vérfoltok a pallókon; láthatatlan sohajtozók éjféli óra ütéskor, éjszakai vampyrok, a milyenekről Alexander Dumas senior irt egy időben? Olvastam; nagyon szép regék, hanem én nem félek tőlük. Nem uram, bennem nem folyik arisztokrata vér, én jámbor kalmár fia vagyok; hozzám nem fognak a méltóságos halott asszonyok másvilági pongyolában leereszkedni; aztán én szándékozom nagyszerű sajt készítést berendezni, a sajt szagától pedig minden kísértet elszalad: tudja ön uram, semmit sem utálnak úgy a tulvilági szellemek, mint az ostyepka szagát; én pedig ezt a nemzeti fromage-de-Zolyom-ot akarom nagyban tökéletesíteni.

Én is nevettem, az ügyvéd is nevetett; s miután ujjalag biztosítám, hogy nekem olyan vastag idegeim vannak, mint egy rhinocerosnak, azt mondá, hogy e szerint bátran megköthetjük az alkut; meg is irtuk a szerződést rögtön, s én pár nap alatt kifizettem az egész vétel-árt, meghatalmazva egy X. megyei ügyvédet, hogy a nevemben hajtassa végre a szokásos beigtatást. Azért nem tettem a szertartást személyesen, mert az rendesen költséggel jár, én pedig mint a féle kereskedő-ivadék, az oknélküli vendégeskedésnek nem vagyok barátja.

Igazán megvallva, valahányszor arra gondoltam, hogy nekem olyan kastélyom lesz, a mi egy kis rémeskedés hirében áll, a minek saját kísértete van, mindig egy kis gyermekes öröm futott el; milyen mulatságos lehet az: az embernek kísértetekkel lakni egy házban, a kikről minden ember tud mesét mondani; nevetni rajta, mikor mások a gyertya lobogástól reszketnek, mikor a látogatók felijednek a butorroppanástól, mikor a cselédek nem mernek kimenni a folyosóra, mert ott valaki csoszog, s kinevetni minden embert, mert hiszen én felvilágosodott ember vagyok, a kit meg lehet az-

zal ijeszteni, ha azt mondják, hogy az adósom megszökött, de azzal, hogy valaki, a kinek nem tartozom semmivel, a másvilágról visszajött, bizony nem igen.

Én tehát néhány nap mulva a statutio után megindultam jószágom felé, elbucsuztam itthoni ismerőseimtől : azok engem egy pár esztendeig kívánva sem fognak látni, postakocsira ültem, gondolva, hogy minek vigyek oda lovakat, a hol ugy is vannak lovaim. A tisztartónak előre irtam, hogy a legutolsó állomásra *Bányára küldjön elem egy fogatot könnyü kocsival, s azt pontosan ott is találtam a fogadóban : már készen várt reám.

A kocsisom akkor is gyászt viselt, bizonyosan a meghalt uráért; olyan hosszú gyászfátyol lóggott le a kalapjáról, mint egy halottbemondó halálmadaré. Én ugyan tisztelem a pietásokat, hanem az mégis egy kicsit kellemetlen, hogy a kocsisom ugy legyen öltözve, mintha a szent Mihály lovát hajtaná; jó, hogy a lovakon nincs fekete pokrócz, azt hihetnék a városban, hogy halottas szekéren utazik valaki.

Hanem, hát ebbe csak belenyugodtam; felültem a kocsiba, s mondtam, hogy csak ipar-

kodjunk helybejutni, mert majd beesteledik, s rossz az ut.

Az igaz, hogy jól hajtott az ember; értett egészen a kocsis-mesterséghez, hanem az nem tetszett nekem, hogy minek sohajtozik egyre; akkorákat foházkodott néha, mint egy alvó tehén, s a mint megkérdeztem tőle, hogy mi baja? azt felelte rá, hogy nem lehet azt embernek kimondani : a milyen nagy teher nyomja az ő lelkét.

Szép : csak a nyakamat ki ne törd.

Majd meg elővette a zsebkendőjét, megtörülte a szemeit, úgy látszott, hogy sir : „mi lelte kendet?“

„Nagy az én fájdalmam, nagyságos uram.“

Hanem azért jól hajtotta a lovakat.

Egy mély utba érve, a hol az két meredek sziklafal közé szorul, az én kocsisom épen elkezdett fennhangon zokogni. De már komolyan megijedtem rajta : „mi baja? miért sir?“

„Hogy ne sirnék nagyságos uram? mikor ezen a helyen ütöttem agyon a testvér-öcsém.“

„Készakarva?“

„Igenis, készakarva.“

„S kiállotta érte a büntetését?“

„Nem tudja azt senki a nagyságos uron kívül.“

Tisztelem ezt a hozzám való nagy bizodalmat!

Már most mit csináljak én ezzel az emberrel? feladjam-e holnap mingyárt a gyilkolásért, vagy elhallgassam a dolgot? De ugyan minek vallotta azt ki nekem? már most én hogy tartsak ilyen kocsist? — Pedig nagyon jól hajtott különben; úgy vitt ezen a döcögös uton, mint a tojást. — Én igazán nem tudtam, hogy e vallomás után mit csináljak vele.

Jóformán este lett, mire a faluhoz értünk, melyben jószágot kellett találnom; a falu közepén volt a kastély. Egyszerű négyszög épület volt az, közepén kis tornyocskával, nagy fehér kökerítéssel; az emeleten öt ablak ki volt világítva, jeléül annak, hogy várnak.

— Tudják-e a cselédek, hogy jövök? kérdém a kocsisomtól.

— Ott áll már az ör, mondá ő, egy alakra mutatva; ki egészen katonai positurában állt az ut mellett egy magas kö tetején, egy hosszú botot tartva puskaformán a vállához szorítva. A mint közelértünk, elordította magát az ember „Queraus!“ azzal elkezdett dobolni,

trombitálni a szájával, botjával megtette a nyolczféle tempót, azzal leugrott a kő tetejéről, lába közé kapta a hosszú botot, mint valami paripát, s futtatott a kocsim előtt, mint valami fullajtár, folyvást kiabálva : „Queraus! ki a házból! az ur pokolban is ur!“

— Ez az ember bizonyosan részeg! mondtam a kocsisnak. Ez nem felelt semmit.

A házakból kinéztek az emberek a kiabálásra, köszöntek is, midőn megláttak, de senki sem iparkodott az előttem futót csitítani, sem a kiabálásban semmi meglepőt nem talált, a mit én nem tudtam magamnak megmagyarázni.

Mikor a kastély kapujához értünk, ott megállt az én öröm, mint egy czövek, leszállt a pálczalóruul, ismét tisztelgett, midőn leszálltam, meredten katonás rátartással.

Én a szeme közé néztem. Soha becsületesebb, őszintébb arcot nem lehet képzelni : csupa mosolygó hűség az egész kép. Ez az ember nem részeg, hanem úgy látszik : egy kissé ultra.

Az udvaron egy kis alacsony, ötödfél lábnyi ember ácsorgott, kibén zöld gallérjáról a vadászt kellett sejtenem.

— Jó estét atyafi : ön a vadász?

Az ember semmit sem felelt a kérdésekre; végig nézett sötét fekete szemével, azzal fel emelte a fejét büszkén, hátratette a kezét s odább ment.

Ühm; be furcsa emberek ezek itt én körültem; be különös sajátsága van mindegyiknek : nem tudom majd, hogy szokom hozzájuk?

Erre azonban egyszerre vidám nevetéssel közeledik valaki felém; a komornyik volt; fűrge, ficzkádozó legény, valami negyven éven tul, furcsa képe csupa ráncz volt az erős nevetéstől, a mi azt egészen igénybe vette.

— Hahaha! csókolom kezeit nagyságos ur, hozta Isten; ugyan vártuk már; hahaha! meleg szoba, tiszta ágyak, vacsora is kész, hahaha; tessék besétálni. Csakhogy szerencsésen megérkezett; hehehe, hahaha. Én vagyok nagyságod alázatos komornyikja, hahaha.

— No, hála Istennek, csakhogy egy nevető emberre találok már a háznál. (Ez ugyan nem tudja eltitkolni, hogy örül jötömnek, jó fiu!) Már azt hittem, hogy nem jó helyen járok; a kocsisom az egész uton sirt, fohászodott.

— Jaj, kérem alássan, bolond az; az egé-

szen bolond. Arra ne tessék hallgatni, mert az valóságos örült : hahaha!

Ugy? Ezt nem tudtam.

— Hát az a kapuőr, vagy micsoda? a ki előttem végig kiabált az utcán?

— Az? hahaha! Az meg még nagyobb bolond. Az egy sült bolond : hanem azért igen hűséges ember : a szeméit be nem hunyja éjjel, ugy vigyáz az uraságéra; hahaha.

Szép társaság.

— Hát ez a kis büszke gnóm; a ki ugy lenézett az imént, miféle teremtés itten?

— Jaj kérem alássan; az meg a legnagyobb bolond; most bizonyosan hava van neki, s azt képzeli, hogy ő a lapponiai király! hahaha.

Ejnye, ez már aztán jól össze van válogatva : három bolond egy rakáson.

— Itthon van-e a tiszttartó?

— Igenis, itthon van kérem alássan, hahaha! áthijam, hehehe.

— Nem, majd magam megyek át hozzá.

— Hahaha.

Szerettem volna már, ha egy kicsit abba hagyta volna a nevetést.

— Hogy hiják magát atyafi?

— Louis, nagyságos uram, hahaha!

— Hát maga Louis mindig szokott nevetni?

— Nem kérem alássan, én soha sem nevetek, hahaha.

Szépen vagyunk : ez meg a negyedik bolond.

— No édes Louis, hát csak mosolyogja ki magát kedve szerint, aztán vezessen át a tisztartóhoz.

A fiu a legügyesebb szolgálat-készséggel segített uti öltözékemet rendbe hozni, csupa előzékenység volt, hanem amellet akár én mondtam neki valamit, akár ő mondott nekem valamit, mindenre akkora hahotával kaczagott fel, mintha a legtréfásabb adomákat mondogatnók egymásnak.

Terringettét! Itt már csak vígan fogunk élni.

Elvezettetém vele magamat a tisztartóhoz, onnan azután visszaküldtem.

A tisztartó egy harmincz éven túl járó férfi lehetett, finom urias kinézéssel; arcza a fekete bajuszon és oldalszakállon kívül simára borotválva; homloka magas és jóformán kopasz, erős, húsos szemöldökökkel; termete szi-

kár, hajlékony, egész magaviselete inkább egy miniszteriális ügyszoba főnökéhez, mint tisztartóéhoz hasonló.

Megtudva, hogy én vagyok a jószág jelenlegi birtokosa, gratulált; elmondá, hogy igen jó karban levő jószágot vettem által: a megholt gróf szenvedélyes gazda volt, s minden javítást létesített jószágán, a mit az ujabbkor rendszere üdvösnek talált; beszélt nekem a Howard-ekékről, a Clayton cséplőgépekről négy ökörerőre, drainirozott vadvizes helyekről, esparzetről és kövi-lóheréről; angol malaczkokról, rambouilleti kosokról, szarvatlan tehenekről, a mik husz itcze tejet adnak, rétöntözésről, gipszezésről s mindenféle kellemetes tárgyról, a mikbe én magam is halálosan beléjük vagyok bolondulva. Mindezek fogamatba vannak már véve jószágomon, diszlenek, tenyésznek, jó karban vannak; cselédség, tiszték belé okultak. Nekem valóban igen nagy okom van megelégedve lenni azzal, hogy ezt a kis jószágot megszereztem. Épen ilyen volt az én ideálom.

Örömömben egy szivarra akartam gyujtani.

Malczer ur, ez volt a tisztartó neve, látva

előkészületeimet, igen udvariasan instált, hogy ha csak lehetséges, tegyem meg azt az áldozatot a kedvéért : ne szivarozzam az ő jelenlétében.

Én rögtön vissza tettem a zsebembe szivartárczámat. Bizonyosan mellbeteg szegény, s tiltva van neki a dohányfüst. Ellehetek nála nélkül; várhatok, míg hazamegyek.

— Hanem egy dolgot találok furcsának, mondám a tiszttartónak; mi a csuda lelte ezt az itteni cselédséget? a viz okozza ezt, vagy a levegő? hogy ennek mind valami sajátságos hóbortja van : a kocsisom az egész uton sirt, s utoljára gyilkosságot vallott magára, a kapuőr pálczalovon nyargalt előttem, a vadász úgy bánt velem, mintha ő volna az én gazdám, a komornyikomat pedig semmi ígérettel nem tudom rávenni, hogy hagyja egy perczre abba a nevetés dolgát.

A tiszttartó bámulva nézett rám :

— Kegyed nem kapott volna erről felvilágosítást az ügyvédtől?

— Miféle felvilágosítást? Miről?

— Hogy ezek a cselédek mifélék, és más egyebekről; azt nagyon csodálnám. Hisz ez az eladási feltételekkel együtt jár. No ez nem

volt rendén, ha ezt kegyed előtt elhallgatták. Már most persze késő. Azok az emberek, uram, mindnyájan örültek. A megboldogult grófnak az a sajátságos szenvedélye volt, hogy mindenféle tébolyodottakat gyűjtött maga körül, azokat maga gyógyította, tanulmányozta, és valóban nagy sikerrel : mindannyit okos, kiatartó, leleményes bánásmóddal annyira tudta vinni, hogy ismét ember lett belőlük. A kocsisa egy olyan maniácus volt, a ki búskomolyságból háromszor elakarta magát ölni, azt annyira vitte, hogy most már csendesén megvan, legfeljebb egy kicsit sirdogál még, ha büntetteire gondol, a miket soha sem követte el.

— Tehát nem igaz, hogy testvérét megölte?

— Kegyednek is elmondta már? Annyi testvért sem ölt biz az, mint mi ketten. A kapus dőre volt, a ki még a megenni és nemenni valók között sem tudott különbséget tenni : a gróf ápolása alatt ebből is hasznavehető ember lett. A vadász dühös bolond volt; mikor ide hozták, lánczra volt kötve, tépett, harapott : lassankint ezzel is annyira ment, hogy a szemejárásával igazgathatta: s most nem látszik

rajta egyéb különös, mint az örültek rátartó büszkesége, hanem azért szófogadó és engedelmes; a komornyikját pedig éppen mint gyógyíthatatlan bolondot hozta ide; a ki egyre lármázott, kaczagott, bukfenczet hányt, és most, ha az ember nem ügyel a nevetésére, igen jó fiu. Ez bizony egy kissé mágnásnak való szenvedély volt a gróftól, mint a mi igen nagy mértékü emberbaráti foglalkozás, a mihez nem mindenkinek van szenvedélye, s éppen azért hiba volt az ügyvédtől, azt kegyednek előre el nem mondani, mert az eladás feltétele levén az, hogy e pártoltjai a grófnak, halálukig itt maradhassanak, a vevőre nézve érdeklő lehetett megtudni, hogy azok miféle emberek?

— Nem mondott az énnekem erről egy szót sem. Igaz, hogy nem tanácsolta, hogy magam is ide jöjsek lakni; hanem mindössze annyit mondott el, hogy egy inas, egy kocsis, egy vadász, egy kapus, egy tisztartó és egy fogadott leány a jószágon fognak maradni. — Apropos: hát az a fogadott leány hol van? — Remélem, hogy az csak nem örült?

— Fájdalom, hogy ez is az. Egyébiránt igen szelid, szájalomraméltó tébolygó, a kivel

különben kegyednek találkozni sem igen lesz alkalma, mert a kastélynak azon szegletében lakik, a honnan külön van kijárá s ha csak a dal nem háborítja kegyedet, egyébbel nem alkalmatlankodik.

— Boldog Isten! Tehát én öt örültem lakom egy házban?

— Uram, nincs különben.

— Kérek tintát és papirozt; hadd irjak annak az ügyvédnek egy levelet; legalább egy kicsit megmosom neki a fejét, a miért ezt elhallgatta előlem.

— Tessék. Itt az írószer. Mingyárt behoza-
tom a lámpát mert sötét van már a szobában.

Leültem irni; egy kicsit ugyan furcsának találtam a lámpást, a mit az asztalra tettek, az egész be volt vonva sűrű vékony ércsodronnyal, mint a Davy-féle bányalámpák. Mi az ördögnek ez a sodronyszövet a lámpa körül, mintha kőszénbányában volnánk? a tejüveget akarja ez pótolni?

Hanem hát ezen én most nem sokat okoskodtam, hevenyében megirtam nagy nyersen az ügyvédnek, hogy azt meg kellett volna mondania, micsoda Bedlámot veszek én itt a nyakamra? és hogy most nagyon goromba

tudnék lenni, ha kárpótlásul egy olyan derék, okos embert nem nyertem volna, mint ez a tisztartó. Ennek köszönheti, hogy most kibékülök a dolgokkal s iparkodom a helyzetbe beletalálni magamat.

— Punktum. Hajtsuk össze a levelet. Kérek egy gyertyát, meg spanyolviaszt.

A tisztartó a fogát szítta.

— Nem méltóztatnék inkább ostyával peccsételni?

— Nem! spanyolviaszk kell.

— Az ostya erősebben zár.

— Nem szeretem, no. (Magam sem tudom, miért nem szeretem? denique haragos voltam !)

— Akkor hát majd odakint méltóztassék, a másik szobában lepeccsételni, ott lesz gyertya.

-- De hát nem könnyebb azt a gyertyát ide hozni, mint nekem oda menni?

— Bocsánatot kérek, szólt a tisztartó, egészen elsápadva; meg kell uraságodnak mondanom, hogy én egy rendkívüli betegségben szenvedek : az én tüdőmben a levegő rögtön hidrogenné válik, úgy hogy az a szoba, a hol én egy óráig vagyok, lassankint megtelik hidrogénnel kilehellésemtől, és ha abba a szobába akkor égő gyertyával lépnek, vagy egy

gyufát elgyujtanak, a roppanó lég egyszerre explodál, s az egész házat felvetteti.

Én csak hátra estem a székekben: — hisz ez a főfő bolond! — Hisz én így hat bolond közé jutottam, magam vagyok a hetedik, a ki ezt a szép társaságot megvettem pénzen.

Már most mit csináljak? Adjon valaki tanácsot. Ha itt maradok, akkor elébb utóbb magamnak is bolonddá kell lennem; ha pedig elfutok innen, cserbehagyok kastélyt, kertet, gazdaságot, akkor még nagyobb bolonddá lettem.

Mégis elmegyek. Alásszolgája uram. Ne kísérjen ki kérem, hátha valaki meg odakinn oxygen lehell ki, s a hydrogen meg oxygen összetalálkoznak, viz lesz belőle; hogy uszom ki belőle?

Összetéptem az ügyvédnek irt leveletem, mentem az én elátkozott kastélyomba vissza, talán fennhangon is beszéltem, olyan dühös voltam: no iszen szép mulatságot szereztem én magamnak!

Azt sem tudom, hány embert taszitottam fel az uton? annyit tudok, hogy a legutolsó, a kinek betörtem a homlokkal az orrát, Louis volt, a komornyik.

Nevetett rajta szörnyen.

— No öcsém Louis, hiszen most gyere ide nevetni, mert van minek. Nevezzünk ketten, majd én contrázok, hahaha, hehehe. Nevezz hát jobban, ha tudsz! Hihhihi! Hanem már most elég volt, mennykő csapjon a két nevető füled közé, hord előlem magadat s mondd meg a többi bolondnak is, hogy felém ne jöjjenek, mert én meg olyan bolond vagyok, a ki ember hussal él, s rajtad kezdem.

A fiu takarodott előlem, haniem az nem zavarta meg jó kedvét.

Én pedig bezártam utána az ajtót, s elkezdtem a palotámban alá s fel járkálni, mint a ki a bécsi vörös tornyot kapta volna örökségbe. Négy szoba egymás végtiben ki volt világítva; nekem az is kevés volt; a kandelómban tűz ropogott, kellett is most nekem a meleg; vacsorám az asztalon állt; köszönöm; ki tudja miféle bolond főzte ezt is; hátha valami veszett kakast ölt le annak a pecsenyének, a ki megszólal bennem, ha megeszem; az ágyam is fel volt vetve; gondoltam is én arra, hogy alugyam. Arról gondolkodtam, hogy mit csináljak, hogy itt ne legyek?

Kimenjek ebből a házból, másikat építtes-

sek magamnak? azért még is csak itt maradnak a bolondok, s csak én maradok a gazdájuk; aztán ha építkezésbe ölöm a pénzemet, akkor nem gazdálkodhatom.

Majd azt gondoltam, hogy pert indítok a szerződés megváltoztatásáért. Eszembe jutott, hogy pörlekedni már magában elég nagy bolondság. Ni, hogy ragad az emberre!

Azután azt gondoltam, hogy itt maradok; nem törődöm senki fiának a furcsaságaival, a ki bolondozik előttem, annak a számára tartok egy kegyetlen nagy husángot, s úgy eldöntetem vele, hogy megjön az esze rögtön: az már nincs a kontraktusban, hogy a nemes gróf pártfogoltjait püfölni nem szabad.

Hanem aztán ez az eszme sem tetszett sokáig; ugyan ki fogna verekedni ilyen szegény nyomorult emberekkel? ki ütne meg egy örültet, a ki nem tehet arról, hogy ő szerencsétlen?

Az is megfordult a fejemben, hogy eladom én ezt a jószágot per sundám bundám, a hogy vettem, rászedelek vele én is valakit, a hogy engem rászedtek. Hanem akkor eszembe jutott, hogy az apám, ha rossz citromokat kapott, aztán jött valaki kérdezni: jó-e ez a citrom?

megmondta neki őszintén : „bizony rossz ez édes ur, nem érdemes pénzt adni érte,“ hát én sem lehetek kevésbé jámbor, mint ő.

Vagy eladjam a jószágot veszteséggel? — Azon kezdem a gazdálkodásomat, hogy elveszítsem a vagyonomnak egy ötödrészét?

Pedig igazán mondom, ha akkor valaki oda jön, s azt mondja, hogy megveszi a birtokomat husz ezer forint veszteséggel, megölelem, megcsókolom, kezébe nyomom a kulcsokat : itt van a vacsóra, itt a vetett ágy; tessék jóllakni és lefeküdni; én meg majd megyek Amerikába; ott még nem szedtek rá.

De hát hiába, ilyen valaki nem jött; s nekem csakugyan magamnak kellett lefeküdnöm a vetett ágyba.

Bárcsak legalább valami nagyméltóságú kísértet jönne ide, hogy megijesszen, attól talán ki menne a fejemből ez a nagy bosszuság. Ha ezek a rococo nagyságos urak és asszony-ságok ezekből a diófa rámákból csak most egyszerre alászállnának, körülülnék az asztalomat, hozzá látnának a vacsorámhoz, s beszélnének egymással olyan nyelven, a miből én egy szót sem értek. Átkozott fatális gondolat valakinek az ősi arcképeket is honnhagyni

a kastélyában, mikor eladja ; az új ember valamányszor egy ajtót kinyit, mindig azt hiszi, hogy valamelyikkel szemközt találkozik.

Aztán csak volnának hát bár ezek is olyan régimódi becsületes kísértetek, a kik igazán bejönnek a kéményen, meg a rejtett padlat nyíláson, illendő lánczcsörgéssel, huhogatással, szemfintorgatással; de nem teszik : hanem csak úgy meredeznek alá onnan a festett vászonról az emberre, s fenyegetőznek a festett buzogányokkal kezeikben : az asszonyok meg úgy rátartják magukat azokkal a legyezőkkel, pásztorbotokkal.

Oh be hideg ez az ág is. Bizonyosan innen is valami kísértő lelket ugrattam ki : ugyan jól járt, hogy rá nem találtam heveredni. Épen olyan kedvemben vagyok most, a mikor nem nagyon respektálom a csavargó szellemeket.

A gyertyákat eloltottam rendre, a nagy goth ablakokon aztán bebámult hozzám a hold; — ez a bolondok patronusa. Ennek sem volt most egyéb dolga, mint hogy grimászokat csináljon az én szemem közé : soha sem láttam még, hogy így félre huzta volna a száját, így hunyorgatott volna a szemével : soha

sem látszott ennyire hasonlónak egy sajtöpfáju gúnyolódó emberarczhoz; úgy bosszantott az egész vigyorgó kép. Utoljára találtam valami függönyt, a mivel eltakartam magamat előle : engem bizony ne csufoljon.

Akkor meg egészen setét lett a szobában, csak a mint a kandalló haldokló tüze egyet-egyet lobbant, akkor tünt elő félhomályosan a megholt gróf arczképe a falon. Épen az ágyammal szembe volt felakasztva; valahányszor egyet világított rá a kandalló fénye, mindannyiszor úgy tetszett, mintha oda jönne hozzám, megmozditaná erős fekete szemöldökét, megtapintaná az üteremet, s azt mondaná: egy bolondommal megint több van.

Egy szóval minden élő és nem élő tárgy hozzá fogott, hogy engem itt üldözzön. A mint meghuztam az óra zsinorját, hogy megtudjam mennyi az idő? az elkezdett százat meg százat ütni egymás után; a kétszáz huszonötödiknél abba hagytam a számlálást, nem tudom hány-nyal végezte be? kínomban a párnám szegletén találtam egy furcsa rézcsapot, azt addig csavargattam jobbra meg balra, mig egyszer azt vettem észre, hogy az ágyam egy rettenetes nagyot sóhajt, s erre a sóhajtásra úgy ösz-

szelapul alattam minden derekalj, mintha egy iv chinai papiroszon fekünném. Persze szélpárnákból állt az egész, a miknek kitaláltam nyitni a lélekző csapjukat, s egyszerre kirepült alólam a töltelék.

Felugrottam dühösen. Bolond az egész garnitura! Nemcsak a cselédek bolondok, hanem az órák, ágyak, butorok, maguk a képek, még a holdvilág is! hanem majd én megmutatom, hogy én nem vagyok az! sem el nem szököm a háztól, sem el nem adom a jószágot, hanem itt maradok s kihányok mindent az ablakon, a mi nem akar észére térni: inast, tisztartót, képeket, órát, ágyat, holdvilágot! — Kezdenek ők ellenem aztán pert; majd megmutatom én azután a Klárándy grófoknak, hogy én is találok prókátort, a ki kilenczven esztendeig fenntudja tartani a lélekzetet egy életrevaló processusban. Holnap reggel, — szerződés ide, szerződés oda, — talyigára pakolom az egész armentum ferreumot s beküldöm *Bányára, nem bánom én, tegyék őket ott az archivumba. Majd megmutatom én, hogy ki itt az ur a háznál?

Egyszer csak, a mint itt legjobban dühösködöm, elkezdek valamit hallani, a mitől meg-

állt bennem a gondolközás. Mi volt ez? dal-e vagy zene? a sphaerák harmoniájából éjnek idején idáig tévedt hang? Nem tudom honnan jön, de annyi bizonyos, hogy azzal a nevetséges disharmoniával, a miben saját érzékeim vannak, valami csodálatos ellentétben áll az.

Néhány percz mulva elhallgatott, mi előtt kivehettem volna, mi volt az?

Hanem én meg voltam már babonázva.

Nem törődtem többé helyzetem furcsa bajaival, elfelejtettem, mi bajom? kinyitottam az ablakot, s kikönyököltem a holdvilágra, úgy hallgatóztam. Ez az ablak az udvarra nyílt, itt épen nem lehetett semmit hallani : legfeljebb egy kis kutyaugatást.

Kimentem a folyosóra : a mint saját vizsgálzó lépteimre megálltam hallgatózni, ismét megjelent az elébbi kedves kisértet : a láthatlan dal; most már úgy hangzott, mintha alattam volna. Valami búskomoly dal volt az, nem is dal, hanem csak olyan ábránd, a mit valaki öntudatlanul énekel, se ríme, se melodiája, mint az erdei madár dalának, de olyan izgató, olyan túlvilági valami volt az, hogy én elbűvölve álltam ott és szinte elfelejtettem, hogy otthon vagyok.

Szerencsémre a dal megint elhallgatott, s én megint ura lettem ép eszemnek; s eszembe jutott, hogy itt még egy örült lakik : egy leány, a ki nem tesz egyebet mint dalol. Annak tehát itt kell valamelyik alattam levő szobában lakni.

Fogtam egy gyertyát s megindultam keresni az én dalkisértetemet. Nem igen szép kíváncsiság volt ugyan tőlem, de hiszen nem akartam én rajta rontani, nem akartam őt megzavarni, csupán csak közelebb akartam jutni hozzá, olyan közel, hogy egy válaszfalon, vagy tán egy ajtón át hallgathassam őt.

A nagy ódon kastély egészen arra a célra látszott építve lenni, hogy ha valami ismeretlen vendég egyszer kilép a szobájából éjjel, s végig megy egy pár folyosón, az aztán többet soha vissza ne találjon a szobájába. Bejártam én az egész első emeletet, egy hosszú folyosón végig, a másikon vissza, háromszor is elmentem egy ketyegő lábas óra mellett, magam sem tudom én hogyan; a hol lépcsőt találtam lefelé, azon lementem; a másikon megint felmentem, utoljára egy szobába nyitottam be, a mely egészen ismerősnek tetszett előttem; az

tulajdon hálósobám volt, nem tudom én, hogy kerültem oda? Csak annyit tudok, hogy nagy meglepetésemre nyoszolyám szélpárnái ismét fel voltak duzzasztva, kandallómban a tűz ismét égett, s az ágy előtti nagy arczkép elé egy sűrű zöld függöny volt lebocsátva; — itt valaki járt.

Azután ismét megálltam hallgatózni, ismét hallottam a dalt : most már úgy hangzott, mintha fölöttem volna.

Azzal lefeküdtem, valami úgy huzott lefelé; úgy éreztem magamat, mint a gyermek, a kit a bölcsőben ringatnak, s a dajka meg énekel hozzá; addig énekel, addig énekel, míg a gyermek elalszik.

A gyermek, — már mint én, — csak reggel nyolcz óra felé ébredt fel álmából.

Azt mondják, hogy az álom jó tanácsot ad, hogy egy éjszaka sokat változtat az ember határozatain : másnap reggel egészen másformának találtam az engem környező világot, mint az előtt való nap.

Hisz én nem vagyok rászedve : sőt ellenkezőleg, ez a sok különös ember, a kit én itt ráadásul kaptam a jószágomra, valódi kincs, megannyi ritkaság; hogy is lehet valaki olyan

prózai lélek, hogy ezt mingyárt első tekintetre fel nem fogja?

Először is ez a bohó fiu, ez a nevető gép; hát lehet ennél becsesebb speciálitást felfedezni, hogy hozza be a reggelimet tánczolván, nevetve; hogy kaczag annak a pár csizmának, a mit fénymázzal barátságosan kenet; aztán az a komondorhúségü kapus, a kitől sem tolvaj, sem tűz meg nem lephet, s a ki minden mondását azzal fejezi be : „az ur pokolban is ur,“ a mi rám nézve, a ki szintén urféle vagyok, átkozott jó vigasztalás : hát aztán ez a kis hátahoporjás gnóm; hogy villognak a szemei a sörtés szemöldök alól : mit nem adna azért egy francia regényíró, ha ilyen villogó szemü erdei manót tarthatna az előszobájában? továbbá a kocsis, a ki elkövetett bűneit siratja s egy szem zabot el nem lopna az urától; végre a tudományos tisztartó, kinek a chemia egy kissé megzavarta ugyan a fejét saját belső organismusát illető fogalmaira nézve, de a ki azért a gazdálkodást egészen alaposan érti. Oh bizonyára az én elődöm, a nemes gróf nemcsak emberbaráti szenvedélyét elégíté ki abban, hogy embereket adott vissza a világnak, de egyuttal húségés embereket szerze magá-

nak is, s nagy botorság volna tőlem az általa elkezdett nemes munkát nem folytatni.

Meg kell vallanom őszintén, hogy e nemes munka folytatásához gondolám amaz éjjeli dal rejtélyének megfejtését is.

Azt bizony nem tudom, mi rendszert szokott a nemes gróf követni elmekóros környezetében; én csak mint naturalista, mint kuruzsló bántam velük, hanem magamra nézve elég nagy sikerrel.

Az örültek elmetévelgyéseinek semmi sem olyan jó ellenszere, mint egy-egy jó ötlet.

Fél esztendő alatt annyira hozzá szoktam helyzetemhez; mintha benne növekedtem volna.

Ha meg nem gyógyítottam is bolondjaimat, de uralkodtam rajtuk.

Louis nagyon szerette a bort, s ha hozzá juthatott, akkor aztán olyan jucundus volt egész nap, hogy nem lehetett vele birni a folytonos nevetés miatt.

Mikor leggyönyörűbben kaczagott, azt mondtam neki, hogy hozzon egy palaczk vizet.

Elhozta, letette elém. Akkor én rári-
valtam :

— Mit tettél ebbe a palaczkba?

— Én? semmit. Azaz, hogy vizet, felelt ő kaczagva.

— Nem tettél mérget bele? egérkövet? légyvesztőt, he?

— Én? ohohó! hahaha.

— Hadd látom, ki mered-e inni magad?

Louis száját elhagyta a nevetés. Megijedt nagyon. Nem a méregtől, hanem a vitzől.

— Ha azt állítod, hogy ebbe a palaczkba nem tettél mérget, idd ki előttem!

A jámbor fiu retteneteset fohászkodott, felvette a palaczkot, ivott belőle egy pár kortyot, azután levette a szájáról, s rám nézett kételkedve : valjon tréfa ez, vagy komoly dolog?

— Idd ki mind! kiálték rá toporzékolva.

A nyomorult, mit tehetett? hogy lelkiismerete tisztaságát bebizonyítsa, palástul veté neki a gyomrát, s megitta mind a vizet.

Rettenetes komoly lett utána : nem nevetett többé; meg volt sértve és keserítve szörnyen.

— És ezentul valahányszor vizet hozatok veled, mindig két poharat téssz a tálczára, egyikből iszom én, a másiktól te.

Ez a cura használt. Louis nagyon sokat elvesztett nevetési kedvéből, s odalenn erősen

panaszkodott a cselédeknek, hogy az ő gazdája aligha meg nem bolondult egy kicsit.

Azóta igen jól jövünk ki egymással; Louis mindennap megiszsa velem a bruderschaftot — vízben, s kezd általánosan kijózanodni. Csak egyszer tette meg velem azt az élczet, hogy mikor bort hozattam vele, akkor is két poharat tett a tálczára, s egyikbe magának töltött, hogy bebizonyítsa, hogy abba sem tett mérget.

A jámbor kapus sokkal kevesebb gondot adott; a szegény dörének az volt a legmagasabb vágya, hogy ha ő olyan piros frakkot viselhetne, a melyet egyszer a boldogult gróf idejében látott valami rókavadászon! Vettem neki egyet. Azóta tűzbe vízbe menne értem, s alig hiszem, hogy lehetne ember, a ki elhitesse vele, hogy nem ő most a megnézésre legméltóbb lény, minden földön mozgó teremtés közt.

A kocsisommal is jót tettem szegénynyel. Mikor egyszer nagyon megsajnáltam, hogy annyit sír és sóhajtozik, kérdőre vettem szépen :

— Te Pista! voltál te valaha büntetve a te elkövetett nagy vétkeidért?

— Nem, én még soha sem, felelt az nagyot fohászokodva.

— Látod : az nagy hiba. Hogyha kiállottad volna a büntetésedet, mingyárt könnyebb volna utána a lelked. Nem jó volna, mit gondolsz? ha én vagy harmincz botot rád veretnék lerovás fejében?

Az ember nagyon kapott rajta.

— De bizony nagyon jó lenne, könyörgöm alássan! régen gondolkoztam én azon, de nem mertem könyörögni érette; pedig olyan jól esett volna aztán.

S azzal ott mingyárt elöttem lefeküdt a padlóra, hogy csapjam én meg.

— Nem, Pista öcsém, én hajdu nem vagyok, hanem majd mingyárt bejön a Louis, az elvégzi.

Azzal előkerestem Louist, egy egész kancsó vizet megittattam vele, hogy az executio alatt el ne nevesse magát, s lelkére kötöttem, hogy nagyon ne üsse a jámbort, s valami vékony vesszöt használjon hozzá.

A műtétel pompás sikerrel ment végbe. Az én kocsisom édes megnyugvással fogadta a bünhödést; engem kért, hogy csak számláljam, nehogy egy elmaradjon a harminczból; Louist pedig biztatta, hogy csak jobban üssön! no még jobban! hisz ez nem is fáj, mit ér azzal a

kis pálczával? hozzon nádpálczát, dorongot, petrenczerudat, azzal üsse; Louis aztán utolsó egy párnak huzott is rá olyan becsületeseket, hogy meglehetett velük elégedve.

Az én emberem azóta egészen meg van könnyebbülve, nem gyöz áldani és a kezeimet csókolni, ha meglát. Még fütyül is, mikor a lovakat hajtja, s ha valaki elbámul rajta, hogy de jó kedve lett valahára, annak aztán eldicseszik vele, hogy igen bizony, kikapta már a magáét; a gazdája olyan harmincz botot veretett rá bünbocsánat fejében, hogy ugyancsak jó volt : s ha szükségét érzi, kérni fog tőle megint másik harminczat.

A kis gnómot is meghódítottam egyszer. Ez egy büszke individualitás volt; egészen a Ritterrománok törpéinek a fajából; büszke, mérges, daczos kis fenevad; a ki maga jószántából képtelen munkákat elbirt végezni, eleven farkasokat hordott haza megkötözve s maga bebujt a borz után a lyukba; hanem ha parancsolgattak neki, azt nem türhette: hogyan? ha elgondolta azt, hogy ő a lapponiai király!

Kivált holdtölte felé, különösen ha tiszta idő volt, mikor a hold, ez a betegek tükre

egész erejéből világolt alá s befehéřítette az ócska kastély viseltes ormait; olyankor nem lehetett az én törpémmel birni; mingyárt fojtogatni kezdte az embert, a kire megnehezelt.

Egy este meghallottam, hogy vadkanok jöttek alá az erdöböl, s az én kukoriczámát kedvükre gázolják; azonnal kaptam a fegyveremet s kiálték Nimródnak (nem tudom én, ugy hiták-e? én annak neveztem el) hogy emeljen ő is egy puskát a vállára, s jöjjön velem a lesbe.

Az én dzsipszimnek már akkor forogtak a szemei a fejében, ugy tett, mintha nem hallotta volna a felszólítást, s hátat fordított.

Én egy kicsit bosszusan a vállára üték : „nem hallottad, mit mondtam?“

A kis szörny erre, mint valami sebzett vadkan fordult felém egyszerre, szemei szikráztak, orrlyukai széttágultak, a két füle is egyenesre állt; az egyik kezével, jól láttam, hogy a dókája alatt a vadászkését keresi.

Louis egyszerre ijedten bujt be az ágy alá, nem volt erős oldala a bátorság. — Én azonban nyugodtan szeme közé néztem a kis tömzsi koboldnak, hidegen összefonva karjaimat :

— Hát te, hogy mersz én rám ilyen szemeket vetni?

Soha embert büszkébb kifakadással nem láttam fel-nem-ismert rangjára hivatkozni, mint a milyen keserü kevélységgel mondá az én lidérczem, nagyot ütve a mellére :

— Én vagyok a lapponiai király!

— Én pedig az orosz czár vagyok! viszonzám én rá hirtelen, megfelelő rátartással.

Az én emberem erre csendesen visszadugta a vadászkest hüvelyébe, meghajtá magát, a mennyire bírta, vette a puskát s jött utánam engedelmesen.

— Az már más! mondá szilárd meggyőződés hangján. S azontul soha sem ellenkezett velem, sem alattomban nem fenyegetett; hanem feudális hűséggel fogadta minden szavamat, a hogy illik Lapponia királyának tisztelni az ő urát, az orosz czárt.

Hanem annál büszkébb maradt mások irányában, mert most már tudta, hogy neki csak a félvilág ura, a nagy potentát parancsol; és senki más a földön.

Az én tisztartóm, a ki figyelemmel kísérte az én mindeféle váriatióión átmenő orvosi praxisomat : csak úgy mosolygott felettem. Gon-

dolhatta magában : „könnyü volt kifognod annak a sok mindenféle parasztnak a bolondságán, de fogj ki az enyimen.“

Az igaz, hogy nehéz volt hozzáférni rögeszméjéhez. Hiszen, ha vitatkozásba elegyedtem vele, az sült ki, hogy ő százszorta jobban ismeri a chemiát, mint én, s úgy a szegletbe szorított rettenetes műszavaival, hogy kénytelen voltam megszaladni előle, mint mikor az ostromló hadsereget megszalajtja a várőrség.

Különben talpig becsületes ember volt, a becsületesség fanaticusa, a ki meg nem csalt volna valakit sem egy fillérig, sem a világ minden kincse végett.

Egy napon hozattam Pestről egy nagy kaucsuk-zsákot, oda vitettem hozzá. Épen este volt, az ő szobájában a szokásos Davyféle lámpa égett már. Jó estét kívántunk egymásnak; én a kaucsuk-zsákot lehelyeztetém a szögletbe.

— Mi az? kérdé a tisztartó.

— Holmi gumielaszticum zsák; feleltem én neki komoly képpel : most hozattam ebben a perczen.

— Hát aztán mire való lesz az?

— Elmondom rendén; hiszen azért jöttem ide : én a kastélyomban gázvilágítást akarok létre hozni, s ebben a zsákban szállítatom odáig a légszeszt.

— Jól van; de hát elébb műhelyt és katlant kellene felállítani; aztán meg nem is hiszem, hogy ez itt kifizesse magát.

— Oh én meg azt hiszem, hogy ki fogja fizetni magát, ha ugyan kegyeddel okszerű alkut köthetek.

— Velem? kérdezé az én emberem, a ki nem látszott érteni, hogy mit akarok?

— Igenis kegyeddel; mert minthogy kegyed kilélekezés utján estétől reggelig tökéletesen megtölt egy szobát lámpagázzal : én majd csak egy fujtatót hozok ide, s tele fujtatom a zsákomat levegővel ebből a szobából, két ember a vállára veszi, s nekem aztán csak a csöbe kell eresztenem a gázt, s meggyujtatom a végét.

Az én emberem elkezdett nyugtalanul feszengeni a székén.

— Ugy hiszem, hogy ez ellen kegyednek sem lehet semmi ellenvetése : kegyed ugy is kárba veszti ezt a használható produktumot, én pedig megfizetek érte becsülettel; minden

zsák légszeszért adok két pengő forintot, s egy hónapra ki is fizetem előre a díját. Nos — áll az alku?

Komolyan beszéltem hozzá, az ember sápadt lett, mint a fal.

Az ember habozott, azt mondta : hogy ő ezért pénzt nem fogadhat el; mire én a büszkét kezdtem el játszani, hogy én meg ajándékokat nem szoktam elfogadni; ez csak olyan volna, mintha valakinek az eszét akarnám ingyen használni, vagy az ügyvédnek a szóbeli tárgyalásra vesztegetett hangjáért nem akarnék fizetni, minthogy az is láthatatlan dolog, vagy ingyen akarnék az operába járni, mert hiszen ott sem csinálnak egyebet, mint hogy lélekzetet vesznek s azt megint, ki vékonyan, ki vastagon, kieresztik. Itt van az urnak a pénze; nekem gázt az ördög se csinál ingyen, az ur se csináljon ingyen. Ha gyantát vagy kulimászt talál az ur izzadni, azt én megveszem; majd biz én a mostani praktikus világban egy ilyen eleven köszénbányát hagyok értékesítetlenül, mint az úr

Az én emberem homloka izzadni kezdett : a pénzt oda tettem az asztalára : valami két szellem oly gonosz harczot üzött lelkében be-

lül, hogy az arczán meglehetett azt látni; két óriási daemon, mindkettő egyenlőn hatalmas és erőszakos, az egyik a rendületlen becsületesség, a másik a tébolyító rögeszme. Az egyik azt mondta: ha elveszed e pénzt, talán nem létező dolgot adsz el, megcsalsz egy embert; a másik azt mondta: ha el nem veszed, megtagadsz engem; pedig én vagyok a te lényednek egyedüli ura; a lelkedhez vagyok növe; engem ki nem taszithatsz innen.

— Nos uram, keveseli a dijt, vagy mi?

Az örült melle olyan terhesen lélezett, szemei zavarodtan tekintének felém, egy párszor a pénz felé akart nyulni, meg visszahuzta a kezét, utoljára elszántan felugrott székéről, s egy nemes bajnok elhatározottságával, ki kanóczot akar vetni a löporos hordóba, hogy magát az ostromló ellenséggel együtt a levegőbe vettesse, odalépett íróasztalához, lekapta róla a Davyféle sodronytakarót, s elhajítá magától.

Azzal kimerülten rogyott le egy székre, mint a ki egy kínos, lidércnyomta álomból ébredt fel, s alig hiszi még, hogy ébren van.

Tehát nem lobbant fel az egész szoba; nem repültünk a levegőbe, nem gyuladtunk meg a gáztól.

Hanem az én tisztartóm egy percz mulva elájult, annyira megvolt minden idegében rázva : hogyné? a kit a kapernaumi ördög elhagy

Utána tizennégy napig lázban volt, azután felgyógyult szépen, s többet nem vesződött semmiféle gázzal; sőt később azt is elmondta, mikor és hogyan jutott ő e kínzó rögeszméhez. Egyszer egy köszénbányát látogatott meg, a midőn a hirtelen előtóduló földalatti gáz, a mit a bányászok gonosz szélnek neveznek, kioltá a kezükben levő Davy lámpát; azok hirtelen menekültek a kijárárs felé, a lámpában izzó platinsodrony folytonos világitása mellett; őt is magukkal ragadva. Ez a néhány percz támasztá rögeszméjét; akárhol járt kelt, mindenütt annak a fojtó gáznak a sajátságos savanyu káposztaszerű szagát vélte érzeni, s ki nem tudta fejéből verni, hogy ő mindig azt lehelli vissza. A heroicus cura használt. Az én emberem egészen okos ember lett, a ki nem nyugtalanított többé azzal az eszmével, hogy ez most itt szép nyugodtan beszél velem, s egyszer csak fel talál ugrani, s azzal a papirosnyiró ollóval elvágja a gégemet.

Most már csak két örültem volt még a

háznál, a kiken gyógyrendszerem nem fogott : az egyik az én láthatatlan dalos syrénem ; a másik meg saját magam, a ki szerelmes vagyok bele.

Szerelmes, holdkóros, monomán, hallucinans! és mit tudom én még mi mindenféle variációja van ennek a szónak „örült,“ én az mind magam vagyok.

Egész nap csend van nálam, semmi nesze szobáimban annak, hogy kivülem itt még más élő lény is lakik; de a mint beesteledik, a mint sötét lesz, megszólal valahonnan az a bevégzetlen ének, az a pacsirtazengemény emberi ajkon; majd közelebb, majd távolabb hangzik; majd elalszom rajta, majd felébredek rá, és nem tudom kitalálni, honnan jő?

Ez még nem elég. Mikor alszom, ott járkel a szobámban ez az énekes kisértet, néha órákat ott tölt nálam, leül ágyam mellé a székre és lesi, hogyan alszom?

Hogyan tudom én azt, ha alszom?

Nagyon jó okaim vannak rá, hogy tudjam.

Az ágyam előtti asztalon minden este egy éjjeli lámpa szokott meggyújtva lenni; a mi, valahányszor felébredek, mindig ki van oltva; a csavar által letolt gyapotból bizonyítja, hogy

azt emberi kéz oltotta el. Eloltotta, hogy ha véletlenül felébrednék, meg ne lássam, hogy valaki van nálam.

Azután — egy falióra van az ágyam fölött; azt rendszeren magam szoktam felhuzni, mikor este lefekszem. Tegyük fel, hogy tiz óra van, mikor lefekszem, tizenegy, mire elalszom; ha aztán négy, öt vagy hat órakor felébredek, az én órám nem négyet, ötöt, hatot mutat, hanem egyet, kettőt, hármat, és a mellett egész nap jár rendszeren s inkább siet, mint késik.

Az én láthatatlan látogatóm, mikor szobámban terem, megállítja az órát, hogy ütésével fel ne ébresszen, s mikor eltávozik, ismét elindítja; erről tudom meg, hogy hány óráig, hány perczig volt ott?

És nem tudok rá jönni, hogy honnan jön be hozzám?

Az ajtókat magam zárom be, a kulcsokat belülről a zárban hagyva; ablakaimon keresztvasak vannak; a padlaton nem lehet sülyesztő, mert az szőnyeggel van bevonva, s a szőnyeg szélei a falnál csavarokkal leszegezve; a falakat is körül kopogattam, sehol valami rejtett ajtó nyoma, a minek különben is meg kellene látszani a mindennapos nyitogatástól. —

Nem resteltem minden képrámát leemelgetni a falakról, hogy talán azok valamelyike képez valami vakajtot? Nem találtam mögöttük egyebet, mint pókhálót. Felmentem a kastély padlására, hogy tán felülről találok valami leereszkedőt szobámba? Nincs az ott: — épen felettem van letöltögetve száz mérő morzsolt kukoricza, ha nyitogatnák plafondomat, az omlana legelőször is a nyakamba.

De hát egyáltalában honnan jár ki szobáiból ez a rejtélyes valaki, mikor ablakait látom de ajtaját sehol? ablakain szintén keresztvasak vannak, még azonfelül vaskosarak is, azokon ki nem mehet; mit eszik, mit iszik, mivel él; honnan érintkezik mindenféle prózai életszükségre való tárgygyal, ha csakugyan nem szellem, a ki elvan ruha és eledel nélkül? Erre nem tudtam magyarázatot találni.

Kérdezősködtem bolondjaimtól, a kiktől azután még kevésbé lettem okosabb.

A kapust elő sem vettem, mert az úgy is tudom, hogy azt felelte volna rá: „az ur pokolban is ur.“ Holott én saját házamban sem vagyok ur.

A tisztartó azt válaszolta, hogy ő semmiről sem tud semmit; mert ez a tárgy olyan ké-

nyes titka volt a megholt grófnak, hogyha megtudta volna, hogy valaki annak nyomába akar jutni, rögtön elküldte volna szolgálatából. Ő maga is igen csodálkozott mindenben, a mit elbeszéltem neki, s velem együtt egész nap segített szobáim zege-zugait kutatni, s nagyokat bámulni egymás szeme közé, mikor elvégre sem találtunk semmit.

A kocsis keresztet vetett magára, mikor kérdezősködtem tőle; s azt mondta, hogy ő jól tudja a titkot, de kér szépen, hogy el ne áruljam, ha ő tőle tudom meg; az a rejtélyes lény nem élő ember, hanem kísértet; valaha a gróf a feleségét hűtlenségen kapta, s befalaztatá a magányos szobákba, úgy ölte el éhséggel; de az most is feljár kísérteni éjjel, s dalol, hogy senki sem látja; szolgáltassak az üdvéért néhány misét, majd talán megnyugszik.

Ez a magyarázat nem ért semmit, ilyet magam is tudtam volna kigondolni.

Elővettem Louist. A jámbor fiu nem nevetett, attól félt, hogy megitatom; a helyett az örültek comicus prosopopaeájával adá elő, hogy az valami csodálatos szépségű tündérisasszony, a ki aranyban, ezüstben jár, nem iszik mást csak harmatot, s nem él egyébbel,

mint virágillattal; mint a lepke; mikor akarja, köddé változik, s bepárolog az ajtón, ablakon keresztül; s mikor nem akarja, hogy lássák, megint köddé válik, s kimegy akár merre. — Majd ha tél lesz, vigyázzak az ablakaimra, mikor be lesznek fagyva, — ha talállok rajtuk reggel a jégvirágok közt egy-egy kereken felolvadt foltot : ott ment ő ki.

No ez legalább költői felfogással bír felöle.

Nem úgy, mint a kis gnóm vadász, a ki azt a titkot közölte velem, hogy nem jó szellem az, hanem ördögös boszorkány : a ki éjszaka szakállas farkassá változik, az ablakon kicsuszik, a faluból elragadozza a kis gyerekeket, azokkal él, azért nem kell neki étel, mint más embernek. Ő már sokszor találkozott vele az erdön; rá is lőtt : de a golyó nem járja, mert meg van babonázva.

Ez még legjobb. Tehát szakállas farkas, a ki kis gyerekek husával él; jó hát rám nézve, hogy már nagy gyerek vagyok.

Egy szóval senki sem tud felöle semmit.

Néha megkisértettem, hogy alvónak tette-tem magam. Hasztalan : a míg valósággal el nem aludtam, meg nem jelent; sőt mintha ki-

tanulta volna fortélyomat, hangosan kaczagott rajtam. Hogy hol kaczagott? azt meg nem tudtam magamnak magyarázni. Valahol nagyon közel hozzám.

Ítélje meg akárki, hogy nem volt-e elég okom arra, hogy megörüljek?

De még több okom is lett.

Minthogy mindig felőle gondolkozom, kénytelen vagyok képzeletemben valami képet alkotni felőle. Annyira vittem, hogy már egészen magam előtt tudom őt látni; a mit ki nem egészítettem, azt hozzá álmodom, s azután képzelődöm és álmaozom egy képről, a mit soha sem láttam: valóságos örült vagyok.

Magas karcsu alaknak képzelem őt, hajló, simuló termettel; szőke hajának kell lenni, hosszú földig érő szőke hajának, a mi ragyog, mint az arany, mikor szétziláltan rásüt a nap: fehér, halavány arcza lehet, melynek átlátszó zománczát a vér semmi pírja sem teszi elevenné: vékony sötét szemöldök, hosszú fekete szempillák alól rejtelmes tüzzel világítanak elé zafírfényü mélézó szemei; ajkai vékonyak, finomak, halvány rózsaszínével rajzolva.

Aztán rendszeren álmomban ott szoktam őt

magam előtt látni. Azt mondják, hogy bolond ember, a ki az álmát elbeszéli másnak. Hiszen én nem is állítom, hogy nem vagyok az. Mint-hogy bizonyosan tudom, hogy a mint elal-szom, rögtön megjelen előttem ez a kettős kép: a való alakja odalép hozzám és néz rám szót-lanul, mozdulatlanul; míg az álomban látott beszél velem, meséket mond, jár kél velem; szavaimra hallgat, ha rá nézek, elpirul; ezért én alig várom, hogy az éjszaka következék, hogy lefeküdjem, hogy elaludjam, mert az az én életemnek szebbik fele. Nappal ugar alá szántok, répát ültetek, béresekkel veszekszem, barmok lábát kuruzsolom, azt hiszik, a legtü-zesebb gazda vagyok; pedig alig várom, hogy bezárkózhassam, lefekhessem és járjak a tün-dérek után.

Sokszor feltettem magamban ébren, hogy ha még egyszer álomban összejövök vele, megvallom neki, hogy szeretem, s megkérem, hogy jöjjön el ébren is hozzám. Erre a gondo-latra sem jönne valami nagyon okos ember.— Hanem természetesen álomban elszoktam azt felejtani, a mit ébren feltettem magam-ban, s a szerelmi vallomással rendesen elma-radok.

De egyszer mégis annyira tudtam fokozni ezt az erőtevő álmjárást, hogy egy álomban eszembe jutott határozatom. Ott ültünk egymás mellett egy szép granátfa árnyékában; előttünk a végtelen tenger terült, a nap, mely a fényes levelek miatt nem süthetett reánk, tükréből, a tengerből vetett világot szép tündérem arczára, a mi azt még túlvilágiabbá tette.

Én nagyon örültem neki, hogy tehát Magyarországon már tenger is van és granátfa-erdő.

A granátalma különben igen szép gyümölcs, de nem valami nagyon sok megenni való van rajta; ha az ember felmetszi, apró áfonyaforma szemecskéket talál benne, pirosakat, mint a granát; ezek megenni valók. Apám ilyet is árult sokat, azért ismerem jól.

Én egy granátalmát felmetszettem, s ilyen cselszövényt gondoltam ki vele.

Előbb egy szem magot tündéremnek nyújtottam. Ő megízlelte azt, s azt mondta rá, hogy savanyu.

Ekkor egy másik szemet ajkaim közé szoritottam, úgy hogy a piros szem kilátszott közülök, s azt mondtam neki :

— Lásd, emez édesebb, vedd el.

Gondolhat ki ilyen ravasz furfangot az ember másképp, mint álmában? oh ébren a világért rá nem jöttem volna erre.

Az én tündérem mosolyogva hajolt oda hozzám, rám nézett szeliden azokkal a kéklángu szemekkel, s mindig közelebb hajolt hozzám, hogy ajkaival elvegye számból a számára nyujtott granátszemet; mindig közelebb, egyszerre forrón tapadtak ajkai ajkaimhoz, a hogy nem szellemek, nem álmoképek, hanem igazi emberek csókolnak; én magamon kívül a mondhatlan gyönyörtől ölelém őt át hirtelen két karommal, és abban a pillanatban egy éles sikoltás ébreszte fel álmomból.

Nem, ez nem lehetett mind álmom; ez valódi csók, valódi ölelés, valódi sikoltás volt.

És még sincs itt senki.

Egy gondolat villant át agyamon; felugrottam fekhelyemről: a kandallóhoz futottam. — Akkor szégyeneltem azután csak el magamat, azt képzelni, hogy tündérem a kürtön jár be! pedig az nem is lehet: a kandalló most is tele hamvadó parázsszal, s azonfelül a rosta-lappal is el van zárva.

Álmodtam hát mindent, vagy meg vagyok

igazán örülve, vagy csakugyan vannak tündéri lények, a kiket egyhang láthatlanná tesz, egy pillanat más csillagzatba visz át?

Nem tudok rá felelni. Csak annyit tudok, hogy szívem most is dobog az öleléstől, ajkam most is ég a csóktól.

A mint kioltott lámpámat újra meggyújtottam, s elkezdtem szobámban lázasan alá s fel járkálni, egyszerre egy idegen tárgy tűnik szemembe.

Egy kis himzett czipő ágyam előtt.

Oly keskeny, oly finom, oly parányi, hogy az talán nem is földönjáró láb, a mi ezt viseli.

Tehát végre mégis bizonyítványom van rá, hogy ő itt volt : itt ült mellettem, itt járt, innen futott el, siettében egyik czipőjét is elveszté, s nem ért rá azt felvenni.

És mind ez tagadhatatlan, mert hiszen olyan igaz, hogy ez itt a kezemben nem más mint papucs, mint a milyen igaz, hogy élek és nagyobb igazság kedvéért egy korsó hideg vizet öntök végig a fejemen.

De azután mégis csak oda kellett vissz térnem, hogy én bizony most sem vagyok ébren, ez is csak álom, az ember sokszor álmodja, hogy felébredett, s másféle álomhoz kezd.

Én most ezt a kis bámulatraméltó parányi portékát, ezt a bábuszni való czipőcskét elzárom ide a fiókomba, de bizonyos vagyok felőle, hogy reggelre még sem lesz itt; mert hiszen sokszor álmodik az ember olyat, hogy sok pénzt talált, elzárta vasas ládába, hogy mire felébred, ott találja, az ember álmodik ilyen furcsákat elégszer. Ez is ilyen furcsa álom lesz bizonyosan.

Erre aztán megint lefeküdtem s szokásom ellenére addig aludtam, míg Louis' el nem kezdett dörömbözni az ajtómon, hogy nyissam már ki : tiz óra lesz. A szegény fiu megijedt, azt hitte felakasztottam magamat, s már rám akarta törni az ajtót.

Alig nyitottam fel a szemeimet, első dologom volt iróasztalom fiókját kinyitni, hogy megtudjam, ébren láttam-e valamit, vagy álomban?

A kis hímzett czipőcske — most is ott volt, azon módon fehér csipkeszegélyével, piros szalagjaival; egy éjviola, meg egy lepke volt rá hímezve finoman.

Attól a perctől fogva nem volt maradásom többé ebben a házban. Egész nap mindig egy megfejthetlen talányt üldözni gondolata-

immal, éjjel és nappal mindig egy kép után szaladni, mely soha sem engedi magát elfogni; ez a legegyszerűsebb út volt arra, hogy magam is kompániába álljak ezekkel a furcsa emberekkel, a kiket a néhai ur ide gyűjtött maga körül.

Nem! Ennek végét kell szakítanom. Szép dolog az az ábrándozás nagyon, de nem nekem való. El fogom hagyni a kastélyt, visszamegyek Pestre, kiadom a jószágot haszonbérbe, vagy rá bízom a tisztartóra az egészséget, azt adjon belőle, a mit akar.

Felhivattam cselédeimet, megmondtam nekik, hogy itt hagyom őket; a fizetéseiket, azonfelül, a mit a gróf hagyománya biztosít számukra, tőlem is meg fogják kapni egész évre; hanem már most menjenek és ne bámuljanak rám.

(Kezdtém abba az igen szeretetreméltó kedélyállapotba esni, a mikor az ember mindenféle ábrázatot gyűlöl látni.)

A jámbor fiuk kotródtak, éppen csak a bohókás kapus maradt hátra a szobámban: bizonyosan azt akarja tudtomra adni, hogy „az ur pokolban is ur.“ Én majd bizonyítom neki, hogy ez nem igaz. Már én tapasztalom az ellenkezőt.

Az én bohókás öregem azonban nagy meglepetésemre, felhagyva katonás magatartásával, odajött hozzám, megfogta a kezemet, megcsókolta, s előttem egészen szokatlan, átváltozott hangon kérdezé :

— Miért akarja ezt a helyet elhagyni? — Bántja önt, hogy az a szegény leány itt van? Terhére van önnek? Neheztel érte?

Én alig birtam magamhoz térni a bámulattól. Hisz ez az ember nem bárgyu.

— Nekem úgy tetszik, mintha te most egészen más hangon beszélnél, mint egyébkor.

— Igen uram. Hallgasson meg; elmondok önnek mindent, s akkor úgy hiszem sokat meg fog érteni, a mi eddig különösnek tetszett, s ha megértette, nem fogja elhagyni a kastélyt.

Az ember olyan válogatott szavakban beszélt, hogy én önkénytelen megkináltam, hogy üljön le, a mit ő el is fogadott. Szivdobogva vártam, mit fog mondani? Nehány szavából azt kelle hinnem, hogy ez az egész kastély titkát tudja, s engem csak ez gyógyíthatott meg.

Az eddig oly dörének látszó arcz vonásai egészen át voltak alakulva; tulajdonképen tán az én hibám volt, hogy azokat eddig is más-

formáknak láttam s elhagytam magamat ámitatni bolondos beszéde által.

— A megholt grófnak volt egy titkos szerelme, a mi igen szerencsétlenül végződött. — Hibásak voltak mind a ketten; a nő is, a férfi is; a világ nem ítelt felettük, mert el tudták azt titkolni, most pedig már ítél felettük az, a ki mindnyájunknak ítélő birája az égben. A gróf legalább a gyermekben akarta helyrepolitni hibáját, ki, a mely órában született, a másik órában már árva volt. A gróf ide vette őt magához, s az volt a szándéka, hogy azt itt fogja neveltetni, s törvényes gyermekévé fogadja. De nem engedte neki a bölcs Mindenható, hogy itt e földön leróhassa adóját; csodálatos, soha-ember-nem-hallotta-módon gátolá meg őt e szándékában: — a leány felnőtt szépen, de soha sem tanult meg beszélni, hanem a helyett csak énekelt, mint a madár. — Nem volt siketnéma, mert a legcsöndesebb neszt is meghallja, s lám dalolni tud; de szót nem mond ki soha, csak énekel; mint a kis madárnak az erdön meg van a maga hangja, a mivel örömét vagy szomoruságát adja tudtára azoknak, a kik nyelvéen értenek, a mint meg tudja az értetni magát, ha párját szerelmesen

híja, vagy ha veszedelem fenyegeti; épen úgy tudja ő is énekhanggal értetni meg magát. — Oh a szegény gróffal mi sokat tanultuk ezt a beszédet, s én már tudom, hogy mit beszél? A gróf egyedül én velem közölte minden titkát. Mi oka volt rá? mi részem volt nekem e szerencsétlen történetben, azt nem szükség másnak tudni: azt mondá egyszer, mikor a leány már tiz éves volt: „ha én megtalállok halni, ha kimondom, hogy ez a gyermek enyim, mi fog történni vele? bizonyosan azt fogják mondani, hogy örült; pedig nem az: hiszen természetes esze, jó szive, ragaszkodása van, ki tudja találni az ember gondolatját! akkor be-rekesztik valami tébolyodottak házába, elzárják, kinozzák, valódi örülteket csinálnak belőle, mit tegyek vele?“ Ekkor jött a gróf arra a különös gondolatra, hogy leánya végett saját kastélyából csinált örülteket házáat. Összekereste a vidéken távolról, közelről a falu bolondjait, a tisztartót magát valóságos örülteket házából váltotta ki. Egyedül én voltam annyi között az egyetlen ember, a kinek mind az öt érzeke rendben volt, hanem épen én üztem azért a legtöbb bódultságot, hogy hire menjen. És azután éjjel nappal vesződött, türelmesen, ál-

matlan gondok közt a szerencsétlenekkel, lassankint csendes szófogadó embereket csinált belőlük, úgy, hogy utoljára nem volt egy cselédje sem, a kit valami elmebajból ne gyógyított volna ki. Oh én azt hiszem, hogy ha van valami módja annak, hogy halandó ember a másvilági bünhödésből még e földön leszolgáljon, a gróf megtalálta azt, mert az emberen túl járó munka volt, a mit ő elkövetett. S miért tette ő mind ezt? Azt mondá : ha e nyomorultaknak holtom után itt lakhatást biztosítok, örököseim közül senki sem jön ide lakni; a kastélyt sem bérbe, sem örök áron meg nem veszi senki; kénytelenek lesznek végrendeletem szerint cselédjeimet ott tűrni, s kinek lenne rajtam kívül elég lelke, csupa merő örültekkal lakni egy házban?

— Bizony mondom, hogy nekem sem lett volna, ha előre tudom.

— Megvallom uram, hogy mikor ön e jószágba bejött, nagyon számítottam rá, hogy két hónap alatt el fogja hagyni a kastélyt. Ez a kastély úgy van építve, hogy valami titkos tornáczokon keresztül minden szobát össze lehet járni, a nélkül, hogy valaki az ajtóra kerülne. Többet én sem tudok. Arról, hogy ez

miként van rendezve, nincs tudomásom; azt egyedül Viola tudja.

— Mit? viola? (annyira el voltam merülve, hogy valami virágot képzeltem a ki tudja, azután vettem észre magamat, hogy az a leány neve : — úgy képzeltem, hogy az nagyon illik hozzá).

— Ezen az uton rendesen kiszokott jönni Viola éjjelenként az udvarra; én készen tartom szükséges élelmi szereit, azokat átveszi tőlem; ha én meghalnék, a tisztartó gondoskodnék róla. Ilyenkor mindig tudakozódtam ön felől, s megdöbbenve vettem észre, hogy a szegény leány, a helyett, hogy félne az idegentől, ki apja kastélyát megvásárolta, s őt abban mintegy fogva tartja : úgy ragaszkodik hozzá, úgy sóhajtoz, úgy nyögdéssel, mikor fölöle kérdezősködöm; hát még, midőn azt adá tudtomra, kezeivel, arczával mutatva, hogy ott szokott ülni, mikor ön alszik, hogy álmainál virraszt; ön ezt talán nem is tudta eddig.

— Oh, igenis jól tudtam.

— Eddig nem volt örült a gyermek, de ha ön elmegy, az fog lenni. Ma éjjel ijedten jött hozzám, és sirt, és a haját dülta két kezével, úgy kétségbe volt esve; én el nem tudtam ta-

lálni mi lelte? Hogy azután kissé nyugodtabb lett, mutatta arczával, szemeivel, hogy a míg ön aludt, ismét oda lopózott, és az Isten bocsássa meg neki, önt álmában megcsókolá. — Azt a gyöngéd, reszketeg mosolygást én le nem tudom írni, a mivel azt kifejezé; azután ijedten eltakarta arczát és térdre esett, kezeit összetéve esdekelve nézett reám, olyan hangoikat nyögve, a milyenekkel a szárnyaszegett madárka könyörög a vadásznak, hogy ne fogja el, ne ölje meg. Viola azért könyörgött, hogy ne haragudjék ön reá; bocsásson meg neki, soha sem fogja önt többé háborítani, még énekével sem. Meglesz csöndesen a háznál, észre sem fogja ön venni többé ittlételét : csakhogy ne haragudjék reá. Én pedig azért könyörgöm önnek, jó uramnak, ne hagyja el ezt a kastélyt, tudja most már egész titkát : mi itt ugy szeretjük önt mind; senki oly jól nem tudna bánni e szegény boldogtalanokkal; — ha ismét idegen kézre kerül, ki felel annyi elveszett lélekért?

— Igaza van öreg. Meggondoltam, itt maradok.

— Én ugyan nem hiszem, hogy Violát ön többé megláthassa, de ha véletlenül még is ta-

lálkoznék vele, legyen iránta azon kimélettel, a mivel a szerencsétlenségnek tartozik minden derék ember.

Én csak azon vettem észre magamat, hogy a kapusommal barátságosan kezet szoritok. — Hozzá vagyok már szokva minden rendkívülséghez.

Miután megnyugtattam a felől, hogy nem fogok elszökni a háztól, s Violára sem haragszom, egyuttal felmentettem őt az alól, hogy mikor velem találkozik, bohókás szerepét gyakorolja előttem, minthogy ugy sem hiszek már abból semmit, hogy az ur pokolban is ur; ez csak olyan mendemonda.

Két hónapig hangját sem hallottam az én tündéremnek. Mindennap ugy éreztem magamat, mint a kinek valakie meg van halva, s minden éjjel azt álmodja, hogy él, és azon töprenkedik, milyen különös az, hogy valaki élhet, a ki már meghalt; nappal pedig látja, hogy valóban meghalt, s azon gondolkozik, milyen különös az, hogy valaki meghalt, a ki még él.

Ezekben az időkben valami jól szervezett rablóbanda hősködött itt ezen a tájon; sok uri lakot felverték, pénzt elraboltak, ellenállókat

föbe löttek; egy szóval, nevezetes dolgokat vittek véghez.

Szomszédaim engem is figyelmeztettek, hogy vigyázzak magamra, mert egy uri embert, a ki véletlenül ezen a falun ment keresztül, helyettem már megzálogoltak az uton, s aligha rám nem kerül a sor.

Törődtem is én ezzel, a ki sem éjjel sem nappal nem jártam ezen a világon.

Egy novemberi este, csunya havas, esős idő volt; oda künn nem volt mit csinálnom; egyedül üldögéltem kandallóm előtt, s raktam a hasábokat a tüzre s néztem, hogy támadnak azok a fényes süvöltő szellemkék a száraz fából, a mik olyan nagy barátjai a táncznak: a midőn egyszerre egy ijedelmes kiáltás riaszt fel merengéseimből, melyet rögtön egy lövés követ, s arra ismét fájdalmas halálordítás hangzik: — mind a két kiáltásban kapusom hangját ismertem fel.

Hirtelen felugrottam, ágyamnál függő revolveremet kapva s ajtómat felszakítva, kiléptem az előterembe. A terem szemközti ajtaján épen akkor lépett be két álarczos alak. Egy pillanat alatt két lövésem fogadta őket, egyik vissza lőtt, de nem talált, a másik valószínű-

leg találva volt, mire mind a ketten visszavonultak ismét, s a félig nyitott ajtón keresztül lövöldöztek felém, ki részemről saját ajtóm kilincsét fogva, egy felől védve voltam, másfelől készen arra, hogy a belépőt üdvözölhessem.

Ebben a helyzetben egyszer csak azt hallom, hogy szobám tulsó ajtaját is elkezdik fessegetni. Két oldalról vagyok megtámadva, két felé kell magamat egyszerre védnem.

Hirtelen bezártam az első ajtót, s a második felé fordulva, a mint azon egy fejsze csapásra valami rés támadt, kilöttem rajta; de erre már az első ajtót is kezdék döngetni mögöttem.

E veszélyes perczen az jutott eszembe, hogy milyen jó volna, ha most szobámban nem világítna a kandalló; így az ostromlók minden lövése eltalálhat, de alig villant meg e gondolatom, midőn szobám egyszerre elsötétült, s midőn én meglepetve tekinték a kandalló felé, ime az tüzestől, mindenestől együtt eltűnt a szobából, s a hol azelőtt volt, ott egy halavány, fehér alak állt előttem, reszketeg éji mécscsel kezében, mit másik kezével eltakart: — az én álmaim megtestesült képe.

Egy villámpercz a bámulatra, a másodikban tündérem odaszökött hozzám, megragadta kezemet, odarántott magához a kandalló helyére, s abban a perczben, mint a szinpadi süllyedő, alácsuszott velünk a csodás talapzat.

Tehát ez volt a titok megfejtése. Az egész kandalló feneke emelkedett fel tüzhelyestől együtt a kürtőjébe, s ugyanakkor alatta egy nyílás támadt, mely fél emelettel alább szállítá az embert. A földszint és az emelet között még egy egész osztály volt, nem magasabb, mint hogy egy ember elmehessen felemelt fövel közötte; a mit sem kívülről sem belülről nem lehetett észrevenni.

Egyszerre egy szegletfalhoz érve, rejtélyes szabadítóm ismét közelebb vont magához, s egy rugót hátra nyomva a falban, a padlatkoczká, a melyen álltunk, hirtelen felemelkedett velünk. Miként nálam, ugy itt is a kandalló alatt volt a titkos feljárás a szobába, melybe ily tüneményes uton lettem átvarázsolva.

Valóban ugy tetszett, mintha egy tündéralmot virrasztanék át : egy percz előtt a minden oldalról fenyegető halálveszély, most pedig a szabadulás egy olyan csendes,

hozzájárulhatlan helyre, a hol tündérem lakik.

Egészen az a sokszor megálmodott tünény, a ki a granátfa alatt megcsókolt. Azon arcz, azok a szemek, az a beszédtelen ajk — és azután az a rögtöni eltűnés, mire körülnéztem, nem láttam őt sehol. Ámde ezuttal nem volt álom, a mit láttam; egy pillanat mulva hallottam a kastély tornyában megcsendülni a vészharangot: ezen toronyhoz sem letem soha a feljárást, tehát ez is Viola szobájából volt hozzájárulható.

Szegény gyermek! a mint a kastélyban váltott lövésekből megtudta a veszélyt, mely éltetemet fenyegeti, elárulta megörzendő titkát, hogy annak az árán megszabadítson, s csak azután kezdett jelt adni a lakosoknak a veszélyről.

Kis idő mulva hallottam a felriadt lakosok zajos közeledtét lakásom felé; azután valami heves dulakodást a tornác alatt, melyből vadászom rikácsoló hangja volt kivehető; azután a rablók káromkodásait, gyér lövéseket, távozó szekerek zörgését, végre a diadalmas jó emberek örvendő hálálkodását; a rablók el voltak üzve. Egy nehéz sebesültet magukkal

vittek, kit az én golyóm talált; egy másik holtan maradt ott, kit a törpe vadász szúrt le saját késével. A vakmerő, meg merte támadni a lapponiai királyt, ki az ő potentátjának segélyére sietett. A többi rablót egy év alatt itt amott mind elfogdosák.

Ámde nekünk is volt egy halottunk; a jámbor kapus. Mikor a cselédek lámpát hoztak elő, s annak a világánál az önfeláldozó hü ember véres tetemét felvevék a földről, Viola, mint az anyavesztett madár kezdett sirni, leborult arczczal a földre, azt hittem, most igazán megőrül.

Én gyöngéden felemelém őt a földről és mondám neki, hogy ezentul én leszek ránézve az a hü oltalmazó, a kit a megöltben elvesztett, mire reszketve lesüté szemeit, s csak ugye lezárt hosszú pillák alól gördültek elő a könyek. Tehát megérté szavaimat.

A ki megérti a szót, az el is tudja azt tanulni. Egy hó mult el ez esemény óta, mi alatt én abban a munkában fáradok, hogy egy, nem e földről való tündért a mi emberi beszédünkön szólni tanítsak. Munkám sikeréhez közelg.

Most egy rövid kis mondatot tanitok be

neki, melyet olyan jól ismer minden ember; utolsó verse így hangzik: „Isten engem úgy segéljen.“ — Ha azt megtanulta, akkor, — akkor el fogjuk azt egymással mondani.

EGY KOMONDOR NAPLÓJA.

A közlő előszava.

Ha Pythagorasnak szabad volt harmincz-háromféle madár nyelvet értenie; ha Melampusnak egy sárkány megnyalván a fülét, megengedettett minden állatok beszélgetéseit kihallgatnia : szeretném tudni, miért ne lehetne nekem eme komondor nyelven irt munkát közzétennem?

Hogy pedig a komondornyelv nem poétai fictio, hanem a tudományos világ előtt nagyon ismeretes idioma, arról mindenki meg lehet győződve, a ki valaha nyájas irodalmi vitatkozásokat olvasott.

Az előttünk fekvő memoirok szerzője te-

hát épen nem valami átváltoztatott tündérherceggel, sem egy állatnak maszkírozott mesebeli személy, hanem egy valóságos becsületes négylábu állat, a ki büszke arra, hogy komondornak született, s nem vizslának, kopónak vagy más efféle fürkésző baromnak.

I.

Születtem. És akkor nagyon kicsiny valék. A háznál, melyben laktam, egy kis kétlábu állat is élt, a melyet kis urfinak neveztek. A kis urfiak rendszeren szeretni szokták a kis kutyákat, míg mindketten meg nem nőnek. Így történt velünk is. A mennyire visszaemlékezem gyermeknapjaimra, a kis urfi mindig az én szobámban lakott; ő ugyan azt hitte, hogy én lakom az övében, de erről már bizonyost nem mondhatok, miután azt sem tudom határozottan, vajon az ember, kit a háznál instructornak híttak, voltaképen engemet nevelt-e, vagy a kis urfit? Elég az hozzá, hogy nekem egy kis hímzett kosárában kellett aludnom, a meddig tudniillik belefértem; kezdének azonban tagjaim veszedelmesen növésnek indulni. Gazdám parancsolni tanult, én szolgálni, őt az

ütéssel, engem a két lábon állással kínzot-
tak. Gazdámát Emilnek, engem Paminának
híttak.

Egy napon a kis urfiról lehuzták a szép
ruhákat, s velem együtt kivetették a házból.
A kis urfi papája megtudta, hogy a kis urfi
mamája, kivülről mást is szeretett; az asszony-
ság megszökött a háztól, az urfit pedig elve-
rék onnan. Ez rossz divat; nálunk a szülék nem
ily scrupulosusok.

A kis urfinak semmije sem maradt: csak
én. A cselédek, kik még tegnap czukorsütemé-
nyekkel tömtek, ma kirugdostak az ajtón,
mintha az én anyámra is sült volna ki valami.

A kis fiu sirva ríva bolyongott azután az
utczán, sem dolgozni, sem koldulni, sem lopni
nem tanították, egész nap nem ettünk semmit,
estve összebujtunk egy szemétdomb mellett,
ott töltöttük az éjszakát. Másnap megtalált
bennünket egy emberséges juhászgazda, az
haza vitt a tanyájára, jól tartott bennünket
szalonnával és fekete kenyérral, s minthogy
neveink nem tetszettek neki, a gazdámát el-
nevezte Bandinak, engem pedig Bodrinak; s
valánk azontúl juhászbojtár és juhászkutya.

II.

Voltam már ur is, szegény is, s ha szabad a diákosokat idéznem, velök együtt elismerem, hogy semmi sem tökéletes a világon; urkoromban a czukor rontotta el a gyomromat, szegény-koromban a koplalás hozta helyre. Akkor a kályha mellett a melegtől nem bírtam ébren lenni, most künn a cserény mellett a hideg miatt nem tudtam aludni; akkor besuktak a szobába, most kicsuknak a szobából. Dideregtem ugyan, de nem voltam megkötve; nem voltam ugyan megkötve, hanem koplaltam. De ha koplaltam is, legalább ugathattam a mennyi tetszett, a koldusok, utczafiuk és idegen kuttyák ellen, sőt collegáimmal hajba is szabad volt kapnom, s ez nekem sokkal jobban tetszett a régi uraságnál; most ugyan órákig el kellett kaparnom a földet, míg egy árgét kifoghattam a lyukából, de azt legalább nem kellett két hátulsó lábomra állva megköszönnöm senkinek.

Egyszer a gazda gyapjút vitt a városba, s engemet is bevitt magával, mennyiben a szekér után szabad volt ballagnom.

A gazdám bement a zsidóhoz, a kinek a gyapjut hozta, rég megivott bor árába, én oda-künn maradtam az udvaron. Ott egy háromszeg-letü házban valami collegám lakott, ki is en-gemet meglátván, rögtön kirohant lyukából, iszonyatos kutyanyelven tartott szitkozódást intézve hozzám, meg azonban nem kaphatott, mert lánczra volt kötve, hanem azért egyre-másra dühösködött, szidta apámat, anyámat.

— Hát téged pajtás mi lelt, hogy ugy ha-ragszol? — kérdém az atyafitól.

— Krrrrrr Misantrop vagyok.

— Hát az a zsineg minek a nyakadon?

— Épen azért, mert misantrop vagyok, hogy meg ne harapjak valakit. Krrrrrr

— Hát a ki megköt, azt nem harapod meg?

— Nem, mert az gazdám, a ki ennem ad.

— Gazdád bizonyosan a gyapjadért tart, lompod van elég.

— Krrrrrr! Kell is az ebször valakinek! azt gondolod, hogy ha bundánkat, bőrünket vagy husunkat valamire lehetne használni, nem ré-gen megnyirtak, megnyuztak és megettek vol-na bennünket! Krrrrrr ezt mondva, visz-szament házába a misantrop, össze-vissza fo-rogva és sehol sem találva helyét benne.

E kutya világismeretet oltott belém. Tehát nem kellünk senkinek, azért élhetünk. Ez öntudat egészen elbizottá tőn, s ezentul sokkal bátrabban kezdék széttekintgetni az utcákon, melyeken a juhászt végig kísértem.

Egyszer azonban találkozom itt is amott is rokonokkal, kiknek az orrukra mindenféle réz-, drót- és szíjkosarak voltak felkötözve. — „Hát ez miféle megszorítása a szólásszabadságnak?“ kérdém egytől közülök; az egy fényes feketeszőrü állat levén, végig nézett rajtam megvetőleg, s nyakát örvébe huzva, viszonza: „látszik, hogy paraszt vagy, nem tudod mi a divat, a te gazdád mezitláb jár, az enyém még a kezére is tokot huz; én pedig, mert gavallér vagyok, az orromra huzom a keztyüt, ez csak civilisatió.“

Ez idő óta kezdtem félni a civilisatiótól.

III.

Hogy az ember üldözi az állatokat, az tőle elég embertelenség, de hogy még a kutya is üldözi, az plane kutyátlanság.

Szégyenpirulva kell megvallanom, hogy ifjabb éveimben, mikor még vércem hevesebb

volt, állat felebarátaimat én is segitettem pusztítani. Különösen a macskák iránt rendkívüli gyűlölettel viseltetem mindenha.

Már ez velünk született ellenszenv. Nem tűrhetjük ezeket az állatokat, a kik azon ürügy alatt, hogy egeret fognak, feljárnak a padlásra a kolbászt megrágni, s tejet zabálnak és nem őrzik a házat, hanem a szomszédba járnak, s a mellett a legutálatosabban énekelnek.

De hogy az elején kezdjem, meg kell mondanom, hogy a kis urfi, kit a juhász bojtárnak fogadott, épen nem akart nőni. Hijába szidta, ütötte a juhász, a fiu verve sem nőtt, már kamasz volt s még mindig oly kicsike, hogy egy becsületes szür-ujjban elért. A faluban Bab szem Jankónak csufolták. A juhász már el akarta verni.

Ekkor egy anglus indigena, ki a falu földesuránál megfordult, meglátva a nőni nem akaró legényt, kapott rajta, megfogadta groomjának s elnevezte Jemmynek.

Dzsemmi elment, elbucsuzott tőlem, s én búmban azon este a juhászné valamennyi czirmos macskájának mind kitekertem a nyakát.

Ezért másnap engem is elverték a háztól, s én kis gazdám után indulva, feltaláltam őt az

anglus udvarában, a hol a többi inasok rámfogták, hogy vadászkutya vagyok, mert dupla az orrom, s elvittek a vadaskertbe és elneveztek Filáxnak.

Igaz hogy jó futó voltam, az is igaz hogy elfogtam a nyulat, de az is igaz, hogy mire a vadászok oda értek, azt meg is ettem. Megvertek. A miből azután megtanulhattam, hogy az ember nem azért kutya, hogy ha valamit fog, azt maga költse el.

IV.

Az anglus nyughatatlan ember volt. Nem élhetett ott, a hol békesség van, s minthogy másutt nem verekedtek, csak Spanyolországban, el kellett neki menni oda. Dzsemmit is elvitte, engem is, soha sem tudtam hogy miért? — Ott a hegyek között felkerestük Don Carlos guerilláit. Egy fa tövében ült a spanyol előörs, mezitláb, hajadon fővel, kezében volt egy nagy vereshagyma, abból egy nagy konyhakéssel falatokat szeletezett, s tömte a szájába erősen. A hogy meglátott bennünket, felhagyott a vendégséggel, zsebbe dugta a hagymát, s a konyhakést szuronyszegezve fogta ránk, s kér-

dezte, hogy mit akarunk? Megtudva aztán, hogy jó barátok vagyunk, elvezetett a tanyáig, a hol igen sok őrnagy, ezredes és tábornok volt egy rakáson. Közkatoná nem volt a táborban, ezt az egy silbakot is árendába kérték.

Megismerkedés után az anglus azt tanácsolta a vitéz spanyol guerilláknak, hogy alkítsanak egy komondor-bataillont, melynek azon előnye lesz, hogy lénungot és monturt nem kell neki adni, a tagok nem fognak minduntalan előléptetésért folyamodni, s ha elesnek, a hadi-bulletin jó lélekkel elmondhatja, hogy „egy ember sem veszett el.“

Az indítvány plausibilisnek találtatott, s nemsokára egy sereg becsületes bivalyfogó rekrutáztatott össze a szomszéd falvakból, kiknek főnökévé én lettem kinevezve.

Nemsokára csatánk lett az ellenséggel. Én és vitéz négylábu bajnokaim küldettünk előcsapatul.

A mi nevünk volt „los maracoderos.“

Mint hajdan a quiritesek Hannibal elefántjaitól, akként ijedtek agyon a hidalgók az új ellenségtől.

„Előre!“ ordíték bajtársaimnak, s azzal hanyathomlok az ellenség soraira rohantunk, s egy pillanat alatt az egész mezitlábos sereg oly zavarba jött lábikrái védelmében, hogy az utánunk jövőknek gyermekmunka volt győzni.

A guerilla-vezérnek az egész csata folyamán alatt oly iszonyu hasrágása volt, hogy folyvást a földön feküdt, csak mikor a csata elmúlt, akkor állt ki belőle a fájás.

A los maracoderos-bataillon egész az utolsó komondorig elveszett, magam voltam az utolsó, nekem is egy fustélylyal leütötték a hátulsó lábamat, az ütközet áldozatai között volt az anglus is, kit egy ágyugolyó úgy felrugott : hogy az égbe esett tőle. Dzsemmit pedig úgy pofoncsapta egy haldokló alguazil, a kit már más megölt, s kit ő még egyszer meg akart ölni, hogy dupla képe nőtt tőle.

A guerillavezér felkelvén a földről, megírta a bulletint, kinevezve magát feldmarsalnak, engem pedig és Dzsemmit mint invalidusokat obsitra eleresztett.

V.

Mentünk, vándoroltunk.

Szerencsénkre kóborlásaink közben egy majomkomédia-társaságra bukkanánk, mely bennünket nem eresztett tovább. Épen szükség volt ránk. A gazdám majmokat játszott, én pedig kokett dámákat, pedans tudós orvosokat, egy szóval character-szerepeket. — Különösen force szerepem volt mistress Hauvau; mintha most is látnám a tutu főköttöt, mely oly kecsesen illet frizérozott füleimhez.

A merre jártunk, mindenütt kegyencze valék a közönségnek, özönlött a taps és koncz minden oldalról, nemcsak a két hátulsó, hanem a két első lábamon is tudtam járni. Három darmstadti drámairó járt utánam városról városra, specificice számomra irva szomoru és vigjátékot, mint egykor Klischnigg számára béka- és orangutang drámákat.

Három marionett színház bukott meg miattunk, ugyanannyi műlovarkör és viaszbábódé. A tönkrejuttatott menageriákat, kétfejű bornyukat, panorámákat, zongora-virtuózokat, óriás leányokat, ködfátyolképeket, humoristi-

cus felolvasásokat, olasz-operákat és kötél-tánczosokat nem is számítva.

Utoljára is a sok megbuktatott művész ellenünk röffent, elüldözött bennünket, a társaság feloszlott; nekem is le kelle lépnem művészi pályámról, melyen annyi maradandó bábért arattam.

VI.

A művészet után következnek a tudományok. Engem a gazdámmal együtt egy tudós vásárolt magához, a kit ugyan az irigy világ kuruzslónak csufolt, azért, mert mindenhez értett és mindentől tudott pénzt teremteni.

Ez a becsületes ember két hónapig tanított engemet és gazdámot mindenféle tudományokra, s akkor elkezdett mutogatni városról városra; engem mint olyan komondort, a ki irni és olvasni tud, gazdámot mint olyan felnőtt embert, a ki az ábéczéből a két első betűt semmi törekvés után sem tudta megtanulni.

Ámde jól mondja az irás : „a bölcsnek nincs kenyerere,” hiába volt minden tudományom, hiába tudtam betűkből feleleteket összerakni, hiába tudtam egy ismerős garast száz ismeretlen közöl kikeresni, hiába vetet-

tem ki a kártyából a kért lapot; az emberek sem az én tudományomért, sem gazdám tudatlanságaért nem adtak semmit. A kuruzsló kétségbeesett. Elhatározá magát, hogy elmegy oda, a hol a rubelek teremnek, ott fogják tudni méltányolni az érdemet; festetett egy nagy ponyvát, engem meg a gazdámra rá, aláírva: Doctor Coplalo a bölcs komondor, és Babszem Jankó a törpe ember, s ezzel neki indult az északi Eldoradónak. E tervét nem vihette ki, a boldogtalan az uton dugárusok közé keveredett, azok agyonütötték s engem gazdástól együtt maguknak tartottak.

A tudós szerencsétlenségre született mindenütt.

VII.

A dugárusok értettek mindenféle kereset-hez, csempésztek dohányt és csipkét, megszólították az utasokat, s benézegettek olyan fiókokba, melyekbe nem tettek semmit. Ez utóbbi esetekben gazdám igen jó szolgálatokat tett nekik, ki a legszorosabb ablakvasak között is belülről egyetmást kiadogatott nekik; míg nekem olyformán vették hasznomat, hogy egymásik komondor bőrét rám adva, e közé csip-

két pakoltak; a vámnál senki sem gyanítá, hogy én nem a magam bőrét hordom, s kutatás nélkül ezereket csempészttem magammal keresztül. Nevem volt Snipf mester.

Egyszer azonban ily alkalommal valami vámszolga észrevette, hogy holmi madzag lóg ki belőlem, utánam eredtek, elfogtak s megkapták nálam a dugárukat. A csempészek el akarák tagadni, hogy hozzájuk tartozom, mire a vámszolgák egyszerüen fel akartak akasztani; a gazdám azonban megsajnálta, elismeré, hogy az övé vagyok, s önkényt feladta magát. hogy életemet megmentse.

Lám az emberek között is csak vannak jó állatok. A fogdmegek ezuttal egy örszobába zártak bennünket, elvevén gazdámtól minden menekülési szert, de nem vehetve el tőlem az én nyolcz körmömet. Éjszaka akkorā lyukat kapartam a fakunyhó alatt, hogy mind a ketten kifértünk alatta; s ilyenformán megmentém gazdámot. Nem sokáig maradtam adósa. Azonban az ő gyávasága miatt újra elcsiptek bennünket, s kimondatott ránk a deportatio.

VIII.

Három állat terem meg minden égöv alatt: egy kétlábu, egy néglábu és egy hatlábu.

Az egyik az ember, a másik a kutya, a harmadik a bolha; melyek mindhárman különös ragaszkodással viseltetnek egymás iránt.

Ezen észrevételt akkor tevém, midön oly országba hoztak bennünket, a hol e három állaton kívül semmi élő lelket nem találni, a hol jégből vannak a hegyek, hóból van a föld.

Elbúsulva gondolkozám róla, vajjon mi hivatás várhat reám ily szomorú földön, hol sem kis urfi, kit mulattatni, sem juhnyáj, melyet őrizni, sem nyul, melyet elfogni, sem hidalgo, a kit megmarni, sem szinpad, melyen debutirozni, sem tudomány, melyből praelegálni kellene, nincsen. A sors azonban minden égöv alatt kimérte az universal-geniek sorsát. Engem itt szánkó elé fogtak; lovat csináltak kutyából. Neveztek csihipuhinak, legalább mindig ezt a szót hallottam, a mikor az ostor pattant.

Ily nehezen semmiféle sors sem esett. Ez keserű volt. Igavonó állatnak csakugyan nem születtem.

Ugy látszik, az itt levő embereknek sem igen tetszett a clima, mert egyszer összebe-széltek, szert tettek egy hajóra, arra felkupo-rodtek mind, s elhajókéztak a tengeren. Én és gazdám is velök mentünk.

IX.

A tengeren zivatar támadt, bennünket egy kösziklához vágott. Az egész személyzet ott fulladt.

Csupán én usztam ki a közellevő partra s gazdám, ki a bundámba kapaszkodott.

Azon tartományban, melybe a tenger bennünket kivetett: vad emberek laktak, kiknek azon jó szokásuk van, hogy saját bőrüket cserzik ki eleven öltözetül, s a helyett, hogy ruháikat himeznék ki, tulajdon testükre stikkelnek mindenféle paszomántot.

E derék vademberek, a mint engemet megláttak, arcra borultak előttem, bevittek a templomukba, feltettek a bálványoltárra, s elkezdtek hozzám imádkozni. Ezen országban bálvány a kutya.

A gazdámot ellenkezőleg megfogták, levetköztették s tudtára adták, hogy megeszik.

De minthogy igen sovány volt, elébb bedugták egy ólba, töltöttek be neki szentjános kenyeret és kukoriczát, hogy hizzék meg előbb egy kicsinyt.

Én azonban napról napra nagyobb tekintélyre kaptam, maga a kaczika is eljött a fülemet megcsókolni, annyira belém bolondultak, azt mondták', hogy én vagyok nekik az Aó-Baó. A mikor tehát a gazdámot épen egy ünnepnap kedvéért le akarták bicskázni, már tánczolták körüle a támtámot, köfejszójüket forgatva fejük felett, midőn én, lemondva minden tiszteletről, közéjük rohantam : kiharaptam a főpap lábikráját, a királyné kötényét összetéptem, feldöntöttem oltárt, vágószéket, összemartam az egész udvart, s gazdámot bugyogójánál fogva hátamra vetve, az egész öszszegyült népség szeme láttára elnyargaltam vele.

Senki sem üldözött, a nép szent rémülettől eltelve borult arcra haragom előtt, s eltávozásom után gyászt öltött az egész nemzet, a mi annyit tesz, hogy bekente magát korommal.

X.

Jótét helyett jót ne várj. Ez arany mondatot későn tanultam meg.

Eljöttem Caraib országból, hol a kutyákat becsülik, s az embereket megeszik, s jutottam olyanba, hol az embereket imádják, s a kutyákat eszik meg.

Sok napi fáradság után nagy hegyek lábához jutottunk, Tibetországba. Láttuk Körösi Csoma Sándort is.

Épen Lámaválasztás volt. (Igy hiják ott a hivatalos ember-bálványt.) — E hivatalra rendesen a legkisebb embernek kell következni.

Odaérkeztünkkel egész világ orrára borult az én törpe gazdám előtt. Kisebb volt ő, mint a legkisebb ember az országban. Ő lett a Láma.

Engemet is körülfogtak, megtapogattak, vigyorgó széthuzott szájjal csamcsogtak körül, s azután betettek egy ólba hizlalni. Mihelyt a szentjánoskenyeret megláttam, mindjárt tudtam, hogy meg akarnak enni. — A canni-bálok!

Gazdám még megszabadithatna, hanem

ahhoz ő nagy számár. Ő is fog belőlem enni.

Ennyire jutottam! Ki hitte volna?

Miután voltam öleb, nyájörzö és nyulfogó;
voltam guerilla, művész és tudós; voltam ipar-
lovag és ló, voltam bálvány; most mint cse-
mege halok meg.

Ilyen változatos élete csakugyan nem volt
még embernek soha.

A FLUIDONI HARCZ.

Mikoron IV. Jakab, a scótok királya, tábort ütött Limnuch mellett öcscse seregeivel szemben, a ki ellene fellázadt; ime késő éjszakán, midőn az örökön kívül senki sem vala már ébren, hófehér szakállu agg férfi jelent meg sátorá közepén.

A mécs halvány világánál a király meglátva az ismeretlent, azt hívé, hogy álmodik, s ereje nem volt, hogy nyughelyéről felemelkedhessék, szó nem jött ajkára, hogy azt megszólítsa.

Az ősz szétterjeszté hosszú bő öltönye szárnyait, s egy hosszú kétélű kardot, mely dere-

kára volt övezve, lekapcsolva, azt a király mellé tette, s csendes de szilárd hangon szólt :

„E kard győzelmed lesz néked; — légy bátor az erősekkel szemben, kegyelmes a gyöngék iránt, de kerüld az asszonyokat; — vagy e kard leszen halálod.“

Ezt mondva, eltűnt az agg; a király borzadva kelt fel, s sátora elé kilépve, kérdezé az örököt, hogy ki volt az a vén férfi, a ki sátorán ki s be járt?

Az örök nem láttak senkit, csupán a csillagos égen látszott valami fehér felhő, félig a holdtól besütve, félig homályba merülve, mely hasonlatos volt egy vén emberhez, hosszú hófehér szakállal, hosszú bő szürke palástban, mintha a chymchioldi hegyormok felett repülne el nagy csendesen, eltűnve a sötét fenyőerdők mögé.

A király gondolatokba merülten tért vissza sátorába, a kard most is ott feküdt nyugágyán, mit az ismeretlen agg hozott számára, tele irva ismeretlen betük soraival.

A hold még le sem szállt, midőn már a hajnal kezdett hasadni; a király sátorába egyfelől a fehér hold, másfelől a piros hajnal ve-

tettek gyöngé világot; egyik arczára diadalt, a másakra halált festve.

A király ébren álmodott, magában talál-gatva az ismeretlen irás szavait, melyeknek titkos értelme lehet: diadal — vagy halál.

Ekkor megzendült a kürt a chymchioldi ormokon; az ellenség seregei csapatostól jöt-tek alá — a fenyves erdők közül kivillantak a csillámló fegyverek.

A királynak előhozták harczy paripáját, si-sakját fejébe tették, sátora ajtajánál egy vén bárd énekelt, ki fürtök helyett cserkoszorut viselt. Az énekelt ott az ősök tetteiről. A ki-rály felfogadta magában, hogy nem fog ro-zsabb lenni azoknál.

A hárfahangok nemsokára elnémultak a harczy kürt riadozásinál; az égen szürke felhő vonult nagy lomhán keresztül; a király felte-kintett rá, s eszébe jutott az első szó: „Légy bátor az erősek ellenében.“

A harcz megkezdett a limnuchi fenyé-ren, a föld dörgött a paripák robajától, a kar-dok megpendültek a paizsokon, mindenfelől folyott a vér, de sehol sem annyi, mint a merre a király járt. Az ellenség megveretett, csapat-jai szétszórattak, a ki a hegyek közé nem me-

nekülhetett, ott veszett a végtelen ingoványos lankaságban.

A király megüzte őket egész a hegytorkolatokig; a csatát vesztett sereg elfutott az erdők közé; a szürke felhő egészen leszállt a völgybe, hol a cambelaghi szakadékos hegy-szoros kezdődik, mintha intve mondta volna, „ne menj tovább, ne menj oda!”

A királynak eszébe jutott az intés másik szava: „légy kegyelmes a gyöngékhez,” s megszüntette az üldözést; a közeli Cambelaghból egy csoport özvegy és árva jött eléje zöld ágakkal, kegyelemért esedezve annak, a ki életben maradt, temetőért annak, a ki elesett.

A király könnyes szemekkel adta vissza a siróknak holtait és foglyait.

A háládatos lakók, kikkel oly kegyelmesen bánt, meghítták őt helységükbe, az éjen át megpihenni. A király elfogadta a meghívást, s fáradt seregével együtt tanyát ütött Cambelaghenben.

A felhő köddé vált a völgyben; hidegen permetezve hullott a hadfiak ruhájára, páncéljára; látni lehet a sűrű ködgomlyokat, a mint a szélről üzetve hömpölyögtek az emberi

alakok közt, mintha le akarnák mosni, törülgetni a rájuk fecskendezett vért.

A mezőn örtüzek gyultak; a király felfegyverkezve járta sorba az örvártákat, a tábor fegyverben aludt.

Egyszer, a mint körüljárna, tévedező hárfahangot vél hallani a ködös éjszakában, megáll, figyel és hall a távolból csodás, viszhangozatos éneket :

Zuhogj, zuhogj fehér patak,
Zokogj, zokogj fehér leány :
Fehér leány a csóktul lesz piros,
Fehér patak ellenség véritől.

A király hallá a bábajos hangot, s nem állhatá meg, hogy utána ne menjen.

Ekkor felszakadt a felhő és felszállott a magasba. A fekete felhőrongyok közül sápadtan bujt elő a hold.

A hold sápadt világánál egy magas kőszikla felett fehér alak ült a zöld mohon. Egy karcsu, tünde hajadon, fehér, miként a hold maga, fekete haját szétszórta a vihar, fehér ruháját vadul lobogtatja a szél.

A hárfá búsán, rémesen pengett ujjai alatt, s a kába, értelmetlen dalt a bazalt-sziklák viszhangoztaták.

Lábai alatt terült a loch-brioli tengerszem, sötétzöld habzó tükrén reszketett a leány alakja.

A király nem birt magával, a dal édes, elbűvölő hangjai ragadták őt arra felé. Egyszerre hevült és borzadt. Barna felhő uszott a távolban, széle a hold ezüstjével szegve, meg-megvillant olykor s elkésett mennydörgés mormogása hallott, mintha intő szózatot dörögne.

A király nem érté azt meg.

Elfeledve táborát, a leány felé rohant. Paripáját hátra hagyta a sziklák miatt. Majd pánccélját is lerakta, hogy a tengerszemet keresztül ussza, s minél közelebb ért a leányhoz, annál erősebb volt a bűbáj, mely őt a felé ragadta.

A leány látta őt jönni és nem futott el előle. Fejét lehajtá hárfájára, kezei végig futkostak az ábrándos húrokon, zilált hangzavart pöngetve, s midőn a király lábai elé omolt, hagyta magát átölelni; bűbájos, szerelmes sugár ömlött alá szemeiből, arczára mosolygó vonásokat rajzolt a hold; csak midőn a villám néha kéklő napfényt lobbanta fel, akkor látzott egészen ellenkező tekintet arczán — sá-

padt mint a halál — fenyegető, mint kísértet, szemei mintha visszavillámlottak volna.

— Jer innen, szólt, a királyt elfödve fehér öltönyével s fekete hajfürteivel, az éj és köd oly hideg, amott világít kunyhóm ablaka. Tűzhelyem meleg és szerelmem forró.

A király hallgatott reá és követte a leányt. A felhő villogott, dörgött. — A király nem látott, nem hallott. — Egyedül a leányt és édes szavait.

* * *

Az éj vége felé járt már. A völgyben, hol a tábor feküdt, iszonyu ordítás támad, a vert ellenhad visszajött, az alvókra észrevétlenül ráütött, s álmaikban legyilkolá.

A meglepett had nem találva meg vezérét, összebomlott, s szétzavarva elhullott az éjszakában ellenségei kezétől. A szerelem öleléseiből halálra ébredt a király is, saját kardjával átverve. S az éji harczordításban, ha olykor a szél erre hozta, hallatszott a Loch-Brioli leány vad éneke :

Zuhogj, zuhogj fehér patak,
Zokogj, zokogj fehér leány :
Fehér leány a csóktul lett piros,
Fehér patak ellenség véritől.

MELYIKET A KILENCZ KÖZÜL?

(Karácsonyi elbeszélés.)

Élt egyszer egy szegény csizmadia itt ebben a nagy Pestvárosban, a ki semmiképen sem tudott a mesterségéből meggazdagodni.

Nem azért, mintha az emberek összebeszéltek volna, hogy ezentul ne viseljenek csizmát; nem is azért, mintha a magistratus megparancsolta volna, hogy ezentul a csizmákat fele áron kell adni; munkát is jót csinált a jámbor, maguk a vevők panaszolkodtak, hogy nem bírják elszaggatni, a mit ő egyszer megvarr; volt is dolgoztatója elég, fizettek is becsülettel, egy sem szökött meg kifizetetlen árjegyzékkel, és

János gazda mégis — mégis — nem tudott zöld ágra jutni, a hogy németül mondják, sőt nemnéha közel volt hozzá, hogy akármiféle száraz ágat jónak találjon arra, hogy onnan nézegessen le. — Hanem persze ez csak szóbeszéd volt nála; János gazda igaz keresztyén ember volt, s keresztyén ember nem akasztja fel magát, akármilyen szorongatott állapotban legyen is.

Azért nem tudott tudniillik semmi gazdagra jutni János mester, mert másfelől az Isten olyan különösen megáldotta, hogy minden esztendőben rendszerint született neki egy gyermeke, hol egy fiu, hol egy leány, és az olyan egészséges volt, mint a makk.

— Oh én uram Istenem! sohajtozék gyakran János mester minden ujjabb számnál; a mint lön hat, lön hét, lön nyolcz; — mikor lesz már e hosszú sor után punktum? Egyszer azután eljőve a kilenczedik; az asszony meghalt; és azután ott volt a punktum.

János mester egyedül maradt a kilencz gyermekkel a világon. — Hej sok van azzal mondva.

Kettő három már iskolába járt, egyet kettőt járni kellett tanítani, másikat ölben hor-

dozni, kit etetni, kinek pépet főzni; emezt öltöztetni, amazt megmosdatni és valamennyire keresni! Bizony édes atyámfiai ez nem csekély hivatal : próbálja csak meg valaki.

Mikor czipőt kellett szabni, egyszerre kilencz czipő! mikor kenyeret kellett szelni, egyszerre kilencz karéj! mikor ágyat kellett vetni, egyszerre az ajtótól az ablakig az egész szoba ágy, tömve, dugva, apróbb, nagyobb, szöszke, barna, emberforma fejekkel.

— Oh én uram és Istenem, de megáldottál engemet! sohajtozék magában elégszer a jámbor kézműves, mikor éjfélen is túl ott ütötte a mustával a talpat a tőkénél, hogy ennyi lélek testét táplálhassa, s huritgatta hol egyiket, hol másikat, a ki álmában rosszul viselte magát. Kilencz biz ez, egész kerek kilenczes szám. No de hála érte az ur Istennek, még nincsen ok a panaszra; mind a kilencz egészséges, jó erkölcsű, szép is jó is, épkézlábbal és gyomorral megáldva; s inkább kilencz darab kenyér, mint egy orvosságos üveg, inkább kilencz ágy egymás mellett, mint egy koporsó közötté; az ur Isten őrizzen meg tőle minden érzékeny apát, anyát, még a kinek nyolcz marad is, ha egyet elvesznek belőle.

Nem is volt Jánosmester gyermekeinek semmiféle szándékuk a meghalásra; az már el volt végeztetve, hogy ők mind a kilenczen keresztül dolgozzák magukat az életen, s nem engedik át a helyüket senkinek : nem ártott azoknak sem az eső, sem a hó, sem a száraz kenyér.

Egy karácsonyestén Jánosmester későn tért haza a nagy szaladgálásból, mindenféle kész munkákat vitt haza, kevés pénzecskét szedett be; a mi ismét a mesterségéhez, meg a napi szükségek fedezésére kellett. Haza felé futtában minden utczaszegleten látott aranyos ezüstös báránkákkal, czukorbabákkal rakott asztalokat, a miket jámbor kofák árulgatnak olyan gyermekek számára, a kik magukat jól viselik; megis kérdik előbb : hogy a roszt gyermekeknek ne adjanak el belőle; Jánosmester egy-egy helyen megis állt: talán venni kellene belőle? micsoda? mind a kilencznek? Az sok volna. Egynek vegyen? Hogy a többi azután irigykedjék rá. Nem; majd ad ő nekik más karácsonyi ajándékot, szépet is jót is, a mi el sem törik, el sem kopik, s a minek valamennyi örülhet, még sem veheti el a másiktól.

— No gyerekek : egy, kettő, három, négy;

mind itt vagytok? szólt, haza érkeve kilenczfejtű családjá körébe. Tudjátok-e azt, hogy ma van karácsonyestéje? Ünnepe ám ez. Nagyon örvendetes ünnep. Ma este nem dolgozunk semmit, hanem örülünk valamennyien.

A gyerekek úgy örültek annak, hogy ma örülni kell, majd felvették vele a házat.

— Megálljatok csak, hát még ha megtanítalak benneteket arra a szép énekre, a mit én tudok. Nagyon szép éneket tudok ám; erre a napra tartogattam, karácsonyi ajándéknak!

Az apróságok nagy zsvajjal kapaszkodtak apjuk ölébe, nyakába; majd lehuzták azért a szép énekért.

— No! mit mondtam? Ha jól viselitek magatokat. Aztán szépen sorba kell állani. Így ni, a melyik nagyobb, előbbre, a melyik kisebb, hátrább.

Ugy szépen sorba állította őket, mint az orgonasípokat. A két legkisebb az apa térdére és karjára jutott.

— Már most csendesség! Majd én előbb elénekelem : ti pedig majd aztán utánam.

Azzal komoly áhítatos képpel, levéve zöld sipkáját fejéről, elkezdé Jánosmester azt a szép hangzatos éneket, a mi így kezdődik :

„Krisztus urunknak áldott születésén . . .“

A nagyobb fiúk és leánykák az első halálásra megtanulták a dallamot, több baj volt a kissebbekkel, azok mindig félrevitték a dalt, s kiki-mentek a tactusból, végre mindnyájan tudták azt, s az volt aztán a nagy öröm, mikor mind a kilencz egyszerre vékonyan és vékonyabban zengedezé azt a szép dalt, a mit maguk az angyalok énekeltek azon az emlékezetes éjszakán, s talán még most is énekelnek, a midőn ilyen szép kilencz ártatlan lélek őszinte örömének harmoniás hangja kéri onnan felülről a viszhangot tőlük?

Bizonyára a gyermekek énekének örülnek oda fenn a mennyben.

Hanem annál kevésbé örülnek oda fenn az első emeletben.

Ott egy gazdag nőtelen ur lakik, egy maga kilencz szobában: egyikben ül, a másikban alszik, a harmadikban pipázik, a negyedikben ebédel : ki tudná, mire használja a többit?

Ennek sem felesége, sem gyermeke, hanem van annyi pénze, hogy maga sem tudja, mennyi?

Ez a gazdag ur épen nyolczadik szobájában ült ez este, és azon gondolkozott, hogy

miért nincs az ételnek íze? miért nincs a hirlapokban semmi érdekes? miért nincs e nagy szobákban elég levegő? miért nincs a ruganyos ágyban csendes álom? a midőn Jánosmester földszinti szobájából elkezdett előbb lassan, aztán mindig erősebben hangzani fel hozzá ama vidámságra ösztönző ének.

Eleinte nem akart rá ügyelni, hitte, hogy majd vége szakad, hanem a mikor már tizedszer is újra kezdték, nem állhatta tovább a dolgot.

Összemorzsolta kialudt szivarát, s lement maga hálókabátban a csizmadia szállására.

Épen végezték azok a verset, a mint benyitott hozzájuk, s Jánosmester egész tisztelettel kelt fel a nagy ur előtt háromlábú székről.

— Kend Jánosmester a csizmadia ugy-e? kérdé tőle a gazdag ur.

— Igenis szolgálatjára, nagyságos uram: parancsol egy pár fénymázás topánkát?

— Nem azért jöttem. De sok gyermeke van kendnek.

— Van biz nagyságos uram, kicsiny is, nagy is. Sok száj, mikor evésre kerül a dolog.

— Még több száj, mikor énekelnek. Hallja

kend Jánosmester : én kendet szerencsés emberré akarom tenni. Adjon nekem egyet ide a gyermekei közül, én azt fiammá fogadom, felneveltetem, eljár velem utazni külföldre, lesz belőle ur, a többieket is segítheti.

Jánosmester szörnyü szemeket meresztett erre a mondásra; nagy szó volt az! egy gyermeket urrá tenni. Kinek ne ütne ez szeget a fejébe?

Hogy ne adná? Persze, hogy oda adja! hiszen az nagy szerencse.

— No válasszon kend közölök hamar egyet; aztán menjünk.

Jánosmester hozzá fogott a választáshoz :

— Ez a Sándorka. No ezt nem adom. Ez jól tanul; ebből papnak kell lenni; a második: ez leány, leány nem kell a nagyságos urnak; a Ferenczke : ez már segít nekem a mesterségben, e nélkül nem lehetek el; a Jánoska : lám, lám, ez meg a nevemre van keresztelve, nem adhatom oda; a kis Józsi : ez meg egészen az anyja formája, mintha csak ötlet látnám, ez ne lenne többet a háznál? No most megint leány következik, ez semmi; azután itt van a Palika. Ez volt az anyjának a legkedvesebbje; oh szégyén asszony, megfordulna a koporsójában, ha

ezt idegennek adnám; no ez a kettő meg még nagyon kicsiny, mit csinálna velök a nagyságos ur?

Ugy járt, hogy már a végére ért, még sem tudott választani. Azután alulról kezdte felfelé; de csak az lett akkor is a vége, hogy ő bizony nem tudja, melyiket adja oda, mert ő valamennyit szereti.

— No porontyok! válasszatok magatok; melyitek akar elmenni, nagy ur lenni, kocsiban járni? szóljatok no; álljon elő, a ki akar.

A szegény csizmadia majd elfakadt már sirva, a hogy ezt mondta; a gyerekek azonban e biztatás alatt apródonként mind a háta mögé huzódtak; ki kezét, ki lábát, ki bőrkötényét fogta meg apjának, úgy kapaszkodott bele, s bujt a nagy ur elől.

Utoljára Jánosmester nem állhatta tovább, odaborult közéjük, átnyalábolta valamennyit, s elkezdett a fejükre sirni, azok pedig vele együtt.

— Nem lehet nagyságos uram, nem lehet. Kérjen tőlem akármit a világon, de gyermeket egyiket sem adhatom senkinek; ha már az ur Isten nekem adta őket.

A gazdag ur azt mondta rá, hogy ő lássa,

hanem hát legalább annyit tegyen meg a kedveért, hogy ne énekeljen többet gyermekeivel ide alant, s fogadjon el tőle ezer pengőt ezért az áldozatért.

Jánosmester soha még csak kimondva sem hallotta ezt a szót : „ezer pengő,“ és most a markába nyomva érzé.

A nagyságos ur megint felment a szobájába unatkozni, Jánosmester pedig nagyot bámult azon az ismeretlen alaku ezer forintos banknótán, s azután elcsukta azt félelmesen ládájába, a kulcsot zsebébe tette és elhallgatott.

Hallgatott az apróság is. Nem volt szabad énekelni.

A nagyobb gyerekek mogorván kuporodtak le a székre, a kisebbeket csitítgatva, hogy nem szabad énekelni; a nagy ur odafenn meghallja.

Maga Jánosmester hallgatva járt fel s alá a szobában, s gorombán kergette el magától azt a kis porontyot, a ki feleségének kedvence volt, mikor oda ment hozzá, s arra kérte, hogy tanítsa meg őt újra a szép énekre, mert már elfelejtette.

— Nem szabad énekelni.

Azután leült duzzogva a tőkéhez, elkezdett buzgón szabdalni; addig faragott, addig szabdalt, míg egyszer azon vette észre magát, hogy maga is el kezd dudolni : „Krisztus urunknak áldott születésén.“

Először a szájára ütött, hanem azután megharagudott, nagyot ütött a mustával a tőkére, kirugta maga alól a széket; kinyitotta a ládát, kivette az ezer forintost, s futott fel az emeletre a nagyságos urhoz.

— Nagyságos jó uram! instálom alássan, vegye vissza a pénzt, hadd ne legyen enyim, hadd énekeljek én, mikor nekem tetszik; mert az több ezer forintnál.

Azzal letette az asztalra a bankót s nyargalt vissza az övéihez, sorba csókolta valamennyit, sorba állítá orgonasíp gyanánt, közéjük ült alacsony székére, s rákezdék tiszta szivből újra :

„Krisztus urunknak áldott születésén.“

S olyan-olyan jó kedvük volt, mintha övék volna az a nagy ház.

A kié pedig volt az a nagy ház, nagy egyedül járt kilencz szobáján keresztül, s gondolkozott magában, hogy valjon mi örülni valót talál más ember ebben a nagy unalmas világban.

A CALDARIA.

Szép Fülöp spanyol király felesége Johanna szenvedélyes festész volt.

Szegény királynéről azt mondták, hogy elmebeteg, azért rendelték neki szórakozásul a művészetet, a mit ő azután később nagy tökélyre is vitt. Képes volt akármely arcot emlékezet után oly hiven lerajzolni, hogy mindenki ráismerhetett róla.

Fülöp királynak tetszett egy izben megtekinteni Johanna művész-albumát, melyben mind felséges nejének saját kezével rajzolt művek voltak.

(Még ekkor Johannát nevezték felséges-

nek, férje, mint idegen uralkodó család ivadéka csak a fenséges czímmel volt felruházva, s a hivatalos okiratokon elől volt írva Johanna királyné, utána Fülöp király.)

Fülöp király tehát Johanna albumában több lapon talált egy férfi arcra, mely különféle változatban ismételve előfordult, majd mint diadalmas hős, majd mint imádkozó zarándok, majd mint kedvese előtt térdelő szerelmes. Ez arcznak nagyon el kellett foglalni a fiatal hölgy képzeletét, hogy annyiszor, annyi alakban visszaidézte azt maga elé, s a gyöngéd ecsetelés, a művészi gond, az ihlet, mellyel az visszaadva volt, még ott is, hol az egész mellékzet félbe volt hagyva, tanusítá, hogy itt a szív is segítette a kezét.

Ez a kép nem Fülöp király arcmása volt.

Tán valami titkos ifjúkori ábránd : valami szerelmes troubadour: tornajátéki hős, kit a fiatal királyleány valaha dobogó szívvel látott urnője szineivel sisakján harcolni és győzni, s kinek azután reszkető kézzel akasztá nyakába a himzett szalagot, s kit azóta soha sem birt elfelejteni? — vagy talán ennyi sem; talán csak egy képzelt ideál, a minőt ifjú hölgyek szoktak ábrándjaikban a felhők közé festeni;

egy férfi, a kit soha sem látott senki, a ki nem létezett soha. Ez is meglehet.

Szép Fülöp nem volt született spanyol, hanem voltak nemes hajlamai, a mik érdemessé tették rá, hogy az legyen.

Egy kérdés az inquisitio nagymesteréhez Dezához, hogy kicsoda Spanyolországban az a lovag, a ki e sokszor lerajzolt képhez hasonlít? egy utasítás a szent Hermandad százezerszemű kémeihez, s két hét után megjött a kérdésre a felelet; — ama lovag, e hosszukás barna arczczal, e sajátságos mosolygó ajkkal, e nagy fekete szemekkel két sötét szemöldök alatt, nem más, mint don Jayme d'Avila: — egy marrano!

Marranosnak híták a dicső inquisitio idejében azon mór lovagokat, kik a keresztyén hitre áttértek, s kiket azzal vádoltak, hogy titokban az izlam szertartásait üzik; ki is pusztíták őket csendesen, pedig ez volt az andalusi nemesség színe virága. Különben marrano annyit tesz spanyol nyelven, mint „disznó.“

Az is meglehet pedig, hogy éppen nem don Jayme d'Avila volt az, a ki a királynő albuma képeihez legjobban hasonlított, hanem annyi bizonyos, hogy ő volt a leggazdagabb az ak-

kori nemesek között, s azt már tudjuk, hogy az elitáltak vagyonában a jámbor inquisitio bírái testvérileg osztozni szoktak.

Élt akkor egy híres festő Castiliában; nem épen arról híres, mintha új festészeti iskolát alapított volna, vagy nagyszerű remekművekben hagyta volna hátra nevét; hanem inkább arról, hogy rendkívül gyorsan tudott rajzolni, a legfurcsább torz-alakot egy pillanat alatt fel fogta, s néhány percz alatt már pergamenre tévé; különben Luis de Lucero volt a neve; hanem Romában elnevezték „Fa presto“-nak (siess vele!) s ez a név maradt rajta.

Fülöp király, a mint tudomásul vette, hogy a rejtélyes arcz élő mintája megkerült, felhivatta magához Lucerot.

— Maestro, szólt hozzá, neked egy élő arczról kell több rendbeli másolatokat levenned, két óra hosszát fog e studiumfő előtted állani; mit gondolsz, hányszor bírod azt ez idő alatt lerajzolni?

— A hányszor felséged parancsolja.

— Ne hizelegj nekem. Először is én nem vagyok felséges, másodsor a művésznek nem parancsol senki; de mit gondolsz, le tudnál egy arczot rajzolni két óra alatt tizszer egy-

más után? — Minden másolatért kapsz ezer reált.

— Ha felséged minden másolatért parancsol számomra kétezer reált, lerajzolok akárkit két óra alatt tizenötször.

— Jó; a dijt megkapod. De nem fog-e megzavarni, ha a másolandó arcz vonalmai néha elváltoznak, más kifejezést öltenek? ha a szokott mindennapi arczulat helyett, valami új szokatlan tekintettel kell megküzdened?

— Oh felség! a szokatlan arcz a művész tanulmánya, gyönyörűsége. Ha ily élvezet vár reám, rajzolom darabját ezeröttszáz reálért.

— Hagyd el: az eskurialban nem alkusz-nak visszafelé a szolgálkkal; most elmehetsz az algvazilok teremébe, azok majd egy óra mulva elvezetnek a kívánt helyre, addig elhozzák rajzoló eszközeidet.

Egy óra mulva kezébe adták Luceronak rajzónját és pergameneit, azzal egy fedett gyaloghintóba ültették, sokáig vitték viszhangos tornáczokon végig, lépcsőkön majd fel, majd le, utoljára egy siketes teremben álltak meg vele, a hol a léptek hangja alig hallatszott, tán alacsony vala a padmaly, vagy nagyon sokan lehettek a teremben.

Itt kinyitották a gyaloghintó ajtaját, s mondták, hogy szálljon ki.

Az első tekintet megmagyarázta a művészeknek, hogy hova jutott?

A tágas, alacsony boltívekben összehajló terem körül fekete posztóval volt bevonva, az oszlopokba rótt karikákon csüggtek a lánczok és kötelek, mikén mind olyan sajátságos rozsdaszint lehetett látni, a milyen a megszáradt vérfolt színe, a szögletekben vasfogók, különös alaku kanalak, és háromoldalú csavarok voltak egymásra hányva; a háttérben négyszoros emelvényen fekete palástba burkolt alakok ültek, a hegyes csuklyát fejeikre huzva, arcaik sűrű fátyollal fedve; az egész termet egyetlen lámpa világította be, mely a boltozat közepéről függött alá; a mécseibe töltött mákolaj olyan sápadt sárga világot vetett minden tárgyra.

Ez az inquisitio terme.

A nagyinquisitor egyedül volt leplezetlen arcczal; ő egy magas emelvényen ült a bírák közepett, hosszú fekete bársony talárban.

A terem oldalfala előtt volt egy asztal, mely mellett már akkor két ember ült; az egyik lefátyolozva, míg a másiknak bársony

álarcz fedte képét; amaz volt az inquisitio jegyzője, ki nádját épen próbálgatta körme lapján, ha elég jól van-e hasadva? a másik inte Luceronak, hogy üljön le az asztalhoz.

Egy hangot sem ejte senki.

Ekkor az álarczos férfi jelt adott az inquisitornak, mire két familiarisa a Hermandadnak a terem közepére lépett, s onnan egy fekete leplet felemelve, — az alatt volt a művész által lerajzolendő fő.

Nem egy levágott fő; — nem: egy élő fej, eleven, haragos tekintettel, bátor homlokkal, megvetését kifejező ajkkal és villogó nagy fekete szemekkel; a legszebb fő, minőről valaha asszony álmodott és férfi rettegett.

A derék Torquemada, kiről dicsérettel legyen mondva, hogy tizennégy év alatt száz-ezer embert hozott a kínpadra, a több jeles eszközök közt, mikkel emberi titkokat lehet felfedezni, feltalálta a Caldariát is.

Ez olyan mesterség, hogy egy nagy tizakós rézhengert megtöltenek olajjal, abba egy embert, a ki nagyon titoktartó, beleállítanak, hogy épen csak a feje van kinn belőle, akkor e főt magát egy épen neki való nyíláson feltolják a vizsgálók teremébe, maga a henger

alant marad az officinában, a hol lassankint tüzet gyujtanak alája, s azt a szerint, a hogy a vattatott készebb vagy makacsabb, szítják alatta, míg az olaj lassankint átmelegsik, mindig jobban, mindig jobban, s az áldozat vagy vall, vagy meghal.

Ez a *Caldaria justiciaria*.

A studiumfő tehát ott állt a terem közepén: jó világításban volt, a lámpával épen szemben; — Lucero nem kívánhatta volna jobban.

A fő büszkén hordozta végig szemeit a fátyolos birákon, s összevont szemöldei elszánt daczot fejeztek ki ellenük.

Ez a kép jó volt elsőnek Lucero számára.

Ekkor megszólalt a nagyinquisitor a valatotthoz.

— Don Jayme d'Avila, valld meg biráid előtt, mikor beszéltél Johanna, — Hernandó leányával legelőször, és mikor legutolszor?

A fő megszólalt.

— Távrolról láttam őt mindig; nem szoltam vele soha.

— Don Jayme d'Avila; neked tilos viszonyod volt Johannával; valld meg, micsoda tanujelei vannak nálad bünös szerelmének?

A hős arcza haragtól gyulladt ki e szóra, szemei odavillámlottak a kérdező felé, olyan szép volt.

— Kérdésed sérti azt, a kit tisztelned jobbagyi kötelesség. Felségsértő volnék enlekem előtt, ha e kérdést arra méltatnám, hogy czáfolatot adjak rá. A királyné ártatlan és tiszta.

Lucero rajzolni akarta ez arczot is, a mellette ülő álarczos megfogta kezét és visszatartá.

— Hagyd ezt; lesz mingyárt szebb ennél.

Az inquisitor jelt adott két poroszlónak, azok eltávoztak; nemsokára a studiumfő átkeзде változni, a tüzelést megkezdték alatta.

— Most nézz oda Fa presto!

Eleinte a szemek tüzesedni, a homlokerek dagadni kezdtek, az arczvonalmak erőszakosan rángatóztak, az első rémület csüggedése eltörzítá a szép férfi arczot.

Ez jó volt második képnek.

— Fogsz-e kérdéseinkre felelni don Jayme d'Avila? hangzék újra az inquisitor tompa, száraz hangja.

E szóra a fő odafordult hozzá, s mintha újra visszatérne hősi elszántsága, erős daczczal monda :

— Átkozott a nyelv, mely kérdésedre egy igét is felelni fog.

Azzal összeszorítá ajkait, s kimeredő szemekkel nézett maga elé, visszafojtva a fájdalom minden szisszenését.

Ez jó kép volt harmadik tanulmánynak.

A tüzet egyre szították alatta.

Arczán a veriték nehéz gyöngyei csorgotak alá, a testi fájdalom nehéz küzdelme a férfiui akarattal látszott azon; egyszerre fájdalmasan elordítá magát, szemeit kínosan lehunyva, s torzarczát felemelve, melynek minden vonásán egyszerre ur lett a pokolbeli fájdalom: nem volt képes gyötrelmeit eltitkolni többé. Ordított, mint egy elkárhozott.

— Most, most nézz oda Fa presto!

Minden vonás elhagyja eredeti alakját, a lélek nem ura többé magának, a szemek vadul forognak üregeikben: az ajk tajtékzik és átkozza az Istent és az embereket! Ah, ha ez jól sikerül Fa presto! milyen szép lesz negyedik tanulmánynak!

A tüzet még egyre szítják odalenn.

— Akarsz-e választ adni kérdéseinkre don Jayme d'Avila?

A fő már nem felel, nem üvölt, nem hány-

kolódik, hanem most elkezd mosolyogni. A halálos gyötrelem nevetésre torzítja arcát, hangosan kaczag; és e kaczagás a legrettenőbb látvány rajta.

Lucero sietve rajzol, ez már az ötödik tanulmány.

Az álarczos férfi int az inquisitornak, hogy lankaszszák a tüzet. Fél tőle, hogy a vallatott hamarabb meg talál halni, mint kellene.

Annak arczáról lassankint elmúlik a kinos hőség, helyette sápatag, bágyadt szín ömlik el rajta; a kaczajgörcsből lankadt ernyedésbe térnek át vonásai; egészen összetörtnek, megalázottnak látszanak. Luceronak kész a hatodik tanulmányfő.

Ekkor újra kérdi tőle az inquisitor :

— Akarsz-e válaszolni don Jayme?

A lovag e szóra lassan felemeli arcát; szemeit felnyitja tágan, hogy fehérrei látszanak meg körül; sápadt, szintelen arcza megnyulik; nem emberi arc az többé, hanem egy kísérteté, ki fejét felüti a sirból, s onnan szólamlík meg, zilált tekintetét az álarczos férfira meresztve. Oly szörnyü ránézni!

— Nos Fa presto, miért áll meg a rajzón

kezedben; ez a legérdekesb tanulmány itt! — Nézz rá!

A kísértető megszólalnak nehéz, hörgő hangon :

— Fülöp! — Hét nap mulva — válaszolni fogok — neked — az Isten előtt. — —

Azzal hirtelen elfordulnak szemei, ajka nyitva marad, a fő félrehajlik, s lankadtan fekszik le a padozatra; minden vonása elmeresül.

— Oltsátok el a tüzet! kiálta az inquisitor a szolgálknak.

— Nem érdekes tanulmányfő-e ez? kérdé az álarczos a festőtől : nyugodtan rajzolhatod, mert elájult. Mingyárt fel fogják őt élesztetni, s aztán folytatjuk a tanulmányozást.

Csalatkozott azonban az álarczos, mert a lovag nem ajult el; — hanem meghalt, s több tanulmányfőre nem adott tárgyat Luceronak.

— Az átkozott! kiálta fel Lucero; — a nyolczadik képnél meghal! s kilop a zsebemből legkevesebb tizezer reált.

— Ne félj, megkapod az egész dijt a nyolcz képért, mert jól sikerültek azok; vigasztalá őt meg az álarczos; most menj haza, s dolgozd ki egyenkint jól, figyelemmel.

Négy nap alatt készen volt a nyolcz tanulmányfő, borzalmas élethüsséggel kidolgozva : Fülöp feleségének ajándékozta mind a nyolczat

Ötödnap az a hir terjedt el az országban, hogy Johanna királyné megtébolyodott

Hatodnap összehivatta szép Fülöp Castilia országnagyjait; eléjük terjesztve a balesetet, miszerint Johanna elmebetegsége egész erővel kitört

Hetednap kinevezték Castilia rendei szép Fülöpöt felségesnek, s az ő nevét irták elől, azután Johannáét

És nyolczadnap szép Fülöp — ott feküdt a ravatalon. — Azt mondják, hogy megmérgezték

Isten legyen kegyelmes birájuk azoknak, a kik meghaltak

XELENHOA ÉS TOIPINGVANG.

(Chinai novella.)

Ha meg akarjátok hallgatni, meghalljátok, ha nem akarjátok hallgatni, nem halljátok.

Xelenhoa volt a legszebb leány Nanking városában, a tizenkilencedik városnegyedben, a költők így írják le őt.

Arcza fehér volt, mint a fehér selyem, illetlen pirosság soha sem látszott azon, szemei szép hosszukásak és feketék, szemöldökei vékonyak és hajlottak; hajfürteinek mesterséges fonadékait reggeltől délig készítette el három ahhoz értő rabszolgáló; különbnél különbéle tekervényeket alkotva azokból; füleiből gyé-

mántos csengetyücskék lógtak, a mik szép fehér nyakát verték; szája olyan kicsiny volt, mint egy kétfelé metszett Bilboa bimbó; fogai oly fehérek, mint a porcelán, melyről a császár ebédel.

Kezeit soha sem sütötte meg napvilág; el voltak azok mindig rejtve himzett kantusa ujjai alá, hogy fehérek maradjanak, mint a palyolat. Balkezének körmei tizenkét esztendő óta nem voltak már levágva, hanem szép arany tokba valának zárva, a hogy előkelő urak leányaié szoktak lenni, azért, hogy ne tehesse nek semmiféle munkát, a mi kezeiknek erejére válnék.

Lábai Xelenhoának oly kicsinyek voltak, hogy ha szél fujt, meg nem tudott rajtuk állni; három éves kora óta egyforma aczélczipőkbe valának azok befűzve, hanem a czipő kívül gyöngyökkel és rubinokkal ragyogott; ha menni kellett valahová, négy rabnő vette ölébe, mert az előkelő hölgynek nem is illik, nem is szükség, hogy saját lábain járjon.

Termete Xelenhoának derékban két araszszal átfogható volt. Azért, hogy ily karcsu maradjon, naponkint nem kapott egyebet enni, mint száz szem megszámlált riskását vízben

föve, s czukros vizet naponkint háromszor; mert az előkelő lyánkák főérénye az, hogy gyöngék legyenek, s ezért sokat kell szenvedni.

Hanem azért meg volt neki minden gyönyörüsége, a mi után előkelő hölgy vágyódik, voltak selyem ruhái, aranynyal és gyöngyökkel himezve, voltak ezüst tükrei, a mikben egész nap nézhette magát, voltak drága virágai, a miknek illatával eltelhetett, voltak énekes madarai, a miknek énekében gyönyörködhett; volt különösen egy ritka csodálatos madara, a mit csín nyelven fum hoannak híznak : a barbarok úgy hiják azt, hogy „napmadár“ és ez olyan ritka madár, hogy ilyent csak a főmandarinok tarthatnak maguknak, és azt áruba bocsátani nem is szabad; azt csak különös kegyképen lehet ajándékul kapni a hatalmas császártól, ki a fum hoan madarak örökös ura.

Ha akarjátok meghallgatni, milyen a fum hoan madár? meghalljátok, ha nem akarjátok, nem halljátok.

A fum hoan hasonlít a sashoz és a pávához. A feje búbján van egy korona barnapiros és sárga aranyfényű tollakból, nyakát égszín-

kék örv fogja körül, mely olyan, mintha gal-
lérja volna, bibor-piros pettyekkel tarkázva :
a háta karmazsinpiros, a melle sáfránszin, a
szárnyai sötétzöldek, fehér foltokkal, hosszú
szétterített farka tollai tengervíz színűek, min-
deniknek egy-egy szivárványos pávaszem a
végén, aranyozott rojttal.

Ilyen volt Xelenhoa fum hoan madara,
mellyel magát egész nap mulatta; a madár ott
ült mellette, és Xelenhoa czirógatta annak kar-
csu nyakát, ragyogó tollait, és így mult el
egyik nap a másik után, míg egyszer betelt a
tizenötödik év Xelenhoa születése óta, s ez a
nap volt kitűzve arra, a midőn Xelenhoának
nőül kell menni Toipingvanghoz, a kivel el-
jegyeztetett születése napján, ezelőtt tizenöt
esztendővel.

Toipingvang pedig igen derék nagy
férfiu.

Ha meg akarjátok hallgatni, milyen nagy
férfiu Toipingvang, meghalljátok, ha nem akar-
játok, nem halljátok.

Toipingvang igen derék férfiu; kétszáz és
negyven fontot nyom ruhástul. Azt tudjátok
a mértéktudományból, a mit a mennyei birodal-
omban találtak fel, s a barbarok innen tanul-

ták el, s most azzal dicsekesznek, mintha az ő találmányuk volna; — hogy a világon az a legtökéletesebb, a mi gömbölyü. Toipingvang tehát tökéletes férfiú, mert neki gömbölyü az arcza, a szemei, a körmei; és a mi legnagyobb ékessége a férfiúnak, a hasa is gömbölyü.

Mikor Toipingvang az utczán végig viteti magát elefántesont zsellyeszékében, előtte két ember megy hosszú bambusz botokkal, a kik a csöcseléket terelik félre az utból, mellette két szolga viszi magas rudakra feltűzve azon ezüst táblákat, mikre veres betűkkel van felírva Toipingvang rangja, azok után jön négy fogdmeg, a kik bilincseket hoznak azok számára, a kik utközben netalán nem üdvözölnék elég tisztelettel Toipingvangot.

Maga Toipingvang mozdulatlanul ül ilyenkor a zsellyeszékben, szemeit sem jobbra sem balra nem fordítja, ölében tartván azon arany ládácskát, melyben a császári pecséttel ellátott mandarindiploma van zárva, a mit magától elhagynia soha sem is illik; egy rab-szolga tarka napernyőt tart feje fölé, másik festett zászlóval legyezi és mindezek csak hatalmas és nagy férfiakat illető kitüntetések.

Ilyen hatalmas és nagy férfiú volt Toipingvang.

Ilyen hatalmas és nagy férfiú választá Xelenhoát szerelme tárgyaul.

Milyen nagyon szerette Toipingvang Xelenhoát? — ha meg akarjátok hallani, meghalljátok, ha nem akarjátok, nem halljátok.

Toipingvang az egész utat, mely menyasszonya házától az övéig vezetett, behuzatta tarka virágos gyapottal, s a házakat kétfelől narancsfákkal rakatta ki.

Száz teve, száz ló vitte a sok selymet és ezüstöt, a mit menyasszonyi ajándékul adott neki, száz rabszolgaleány a drága edényeket, kősöntyüket, gyémántos pártákat és öveket.

Aranynyal áttört elefántcsont gyaloghinton vitték Xelenhoát völegénye lakába, s tartania kellett öt két rableánynak, hogy a nehéz gyöngyfűzerek le ne rántsák a földre.

Tizenkét napig tartott a nászünnepe, mindennap új meg új ünnepély volt rendezve: egyik nap bohócok játéka, másikon kakasviadal, harmadikon bűvészek szemfényvesztése, negyediken trombitákkal és sípokkal csinált hangverseny; ötödiken tűzijáték, hatodikon

kötélenugrálók és lovontánczolók, és minden nap reggeltől estig lakoma, drága ételek, italok boldognak, boldogtalannak, és Xelenhoának mindennap három új öltözet, egyik ragyogóbb mint a másik, hogy annál szebbet nem láttak Nankingban soha.

Ilyen nagyon szerette Toipingvang Xelenhoát.

Xelenhoa valóban a legboldogabb nő volt a világon.

Milyen nagy volt Xelenhoa boldogsága? ha meg akarjátok hallgatni, meghalljátok, ha nem akarjátok, nem halljátok.

Volt neki két kastélya, egyik a városban, másik a városon kívül; volt két kertje, egyik nyári, másik téli virágokkal tele, egyik nyáron hozott gyümölcsöt, másik télen; volt száz rabszolgálója, a kik szépen tudtak énekelni, tánczolni, festeni és hinet varrni, tudtak zenézni és mesét mondani s szép haját szépen befonni. Kell-e ennél nagyobb boldogság egy asszonynak?

Szobáiban pézsma- és ambra-illat volt, bu-torai violafából, mely ha megmelegszik, gyönge violaszagot ad; szőnyegek bársonyból és angoragyapjuból; termeiben szökökutak min-

denféle illatos vizekből; gyöngye, gyémántja, ékszere annyi, hogy számát sem tudta, lehetne-e valaki boldogabb, mint ő volt?

— Ime ez mind a tied Xelenhoa, monda neki Toipingvang, a mit szemed, szived kíván, a mit füled hallani ohajt, ajkad izlelni szeret; azt kívánd, azt szeresd, most már válogathatsz benne.

Mert a ki már egyszer nő lett, annak boldogság a dolga, az mehet, élvezhet, örülhet; az jóllakhatik pávanyelvvel, drága tengeri fecskéfészekkel, izlelhet póklábakat, ananászon hizlalt tyukot, s a mi csak jó és kellemes, mert a férjes nő akkor szép, hogyha kövér.

— Mit kívánsz még Xelenhoa, hogy legboldogabb légy a nap alatt?

Ha meg akarjátok hallgatni, hogy mit kívánt még Xelenhoa? meghalljátok, ha nem akarjátok, nem halljátok.

Xelenhoa azt kívánta, hogy boldogsága végett hozzák el neki azt a fum hoan madarat, mellyel apja házánál oly sokáig együtt töltötte ifjuságát.

Különösök az asszonyok kívánsági.

Toipingvang elhozatta a fum hoan madarat, pedig azért nagy váltságot kellett

neki fizetni Xelenhoa apjánál, a ki azt a császártól kapta.

Most aztán azt hitte Toipingvang, hogy Xelenhoa egészen boldog.

Ennél nagyobb áldozatot férj nem hozhatott nejeinek, mert ha a császár megtudja, hogy Xelenhoa apja eladta vejének a fum hoan madarat, mind a két férfinak elcseréli a fejüket.

Xelenhoa azonban most sem örült sem virágnylásnak, sem gyémántragyogásnak, nem gyönyörködött sem énekben, sem bayadértánczban, még a drága válogatott ételekhez sem nyult, mikkel mindennap háromszor meg-rakták asztalát, hanem most is a megszámlált száz rizsszemet hozatta fel magának, az volt mindennapi eledele.

Mikor a fum hoan madarat elhozták hozzá: azon a napon Xelenhoa csak kilenczvenkilencz szemet evett meg a rizsből, a századikat a napmadárnak adta.

Második napon két szemet adott a napmadárnak, magának tartott kilenczvennyolczat.

És így mindennap egygyel több rizsszemet kapott a napmadár, egygyel kevesebbet Xelenhoa; — a századik napon mind a száz sze-

met a napmadár ette meg, Xelenhoa egyet sem többé.

Már ekkor olyan fehér volt az arcza, mint a mutangvirágé lehullás előtt.

A százegyedik napon meghalt Xelenhoa, mint a hogy a mutangvirág szokott meghalni, mely hajnalszinü, mikor kinyilik, s hófehér lesz, mikor elhal.

Csodálatos a virágok és az asszonyok meghalása.

Nagy volt pedig a szomorúság és a gyász Toipingvang házában Xelenhoa halálára.

Ha akarjátok meghallgatni, hogyan gyászolta Toipingvang Xelenhoát, meghalljátok, ha nem akarjátok, nem halljátok.

Az első napon könyveket nyomtatott sárga bambuszpapirosra zöld betűkkel, a miket a rokonoknak, ismerősöknek és előkelőknek elküldött, azokban voltak megírva a további napok gyászünnepélyei tisztességes rendben; lerajzolva a ruhák, cipők és süvegek alakjai, a nőkben a látogatóknak meg kell jelenniök a szertartásnál, kinek-kinek a maga helye kimutatva rangja szerint, hogy azt el nem lehetett téveszteni senkinek.

Másodnapon készítettett Toipingvang

üvegkoporsót Xelenhoa számára, abba fektették Xelenhoát legdrágább köntöseivel és gyöngyeivel felékesítve; úgy feküdt benne, mint egy alvó.

Akkor beforrasztották az üvegkoporsó fedelét, hogy levegő nem férhetett a halotthoz.

Harmadnap azután felállíták az arányos árboczokat Toipingvang háza elé, mikröl földig érő selyem-zászlók függtek alá, azokra volt megírva ékes versekben Xelenhoa szépsége, halála, s a szomorú férj hívogatása, hogy jöjjenek őt megnézni.

Azután minden kapuját kinyitották a háznak, hogy mehessen a meghívott sokaság a gyászt nézni.

Fehér szőnyegekkel volt az egész palota bevonva, ez a gyász színe a mennyei birodalomban, fehérbe volt öltözve az egész cselédség, és a látogatók mind fehér köntöst viseltek, tarka ruhában halotthoz közelíteni tiszteletlenség.

Minden szögletben illatos viaszgyertyák égtek, s nagy arany edényekben drága illatszer füstölgött, mely jószagu kék felhőket képezett a ravatal körül.

A ravatal előtt guggolt ötven bálványpap,

egyik énekelt, másik imádkozott, ki trombitát fujt, ki a dobot verte.

A ravatal mellett jajgattak keservesen Xelenhoa rabnői, fehér fátyollal földig leterítve.

Az aranyos ravatalon pedig ott feküdt az üvegkoporsó, benne egy fehér halott, a ki még szebb volt most, mint mikor élt.

Mellette balfelől állt a fum hoan madár, szép tollait felborzalva, tarka koronáját hátrafelé gunnyasztva, néha piros orrával az átlátszó üveghez csapkodott, mintha fel akarná ébreszteni urasszonyát, azután hátradugta fejét szárnyai alá kedvetlenül gubbadva; egyszer-egyszer felkiáltott fájdalmasan, kiterjesztett szárnyaival rebbenve, a mi keresztül hangzott a trombiták üvöltésén is.

Jobb felől a koporsó mellett pedig maga ült Toipingvang; nem széken, nem zsámolyon, még vánkoson sem : hanem a puszta földön, s kétrőfös olvasóról imádkozott folyvást. Szemeit fel nem vevé kezéről soha.

És ez így tartott nyolcz napig; — nyolcz napig járt a népség megnézni a fehér halottat az üvegkoporsóban : nyolczad napon kivitték az udvarra Xelenhoa drága köntöseit mind,

s ott a népség előtt máglyát raktak belőlük, meggyújtották, megégették. Nincs urnő, a ki azokat viselje többé.

Azzal bezárták a kapukat és Toipingvang egyedül maradt a halottal.

Három évig nem hagyta őt eltemetni, három évig ott ebédelt a halottal; annak felhozatta a száz rizsszemet naponkint, magának csak tizféle ételt; éjszaka ott feküdt a koporsó mellett szalmagyékényen, parafa vánkoson, három évig nem viselt mást, mint fehér ruhát, sem gyaloghintóján nem volt más függöny mint fehér, és három évig nem vett más feleséget, hanem beérte száz és egynehány rableánynyal.

Ennyire tudta gyászolni Toipingvang Xelenhoát!

Ha meghallgattátok, tudjátok, ha nem hallgattátok, nem tudjátok.

LÁM MEGMONDTAM.

(Genre.)

Alföldön utaztak vándor-komédiások, velük volt a jó öreg Megyeri is : — még akkor fiatal Megyeri. Mikor ezt hallottam tőle, akkor volt már öreg, én voltam fiatal. Most ismét én vagyok az öreg, ő az ifju.

Orgonás zivatar behajtotta őket egy rozszant csárdába, a minőt csak úgy mellette elfuttában szokott máskor meglátni az utas ember, s valahányszor felé tekint, gondolja magában: de jó, hogy olyan messze esik az uttól!

Hanem hát most az egyszer nem volt mit válogatni benne : a fergeteg rossz utitárs; még

oda is behajtja az embert, a hol nem akart megszállni.

A hosszú gerendás vendégszobában sötét volt már, este felé járt az idő, még sötétebbé tették azt a kárpitos felhők, annál rosszabbul esett a szemnek és szívnek az a világosság, a mit egy-egy pillanatra a szűk karikás ablakon át belövelt a villám, s utána úgy dörömbözött goromba ökleivel ajtón ablakon.

Hanem a hosszú ivó-asztal végén ott pislogott egy kis olaj-mécses; a mellett ült két pásztorféle ember egymással szemközt, a hosszú pad végén, s beszélgettek halkán, csendesen valamiről; észre sem is igen vették, hogy vendégek jöttek a csárdába, kaputos urak, a kik féltükben „jó estét“ kívánnak az ittben levőknek.

A zápor neki eredt Istenigazába, a színészek leteregették ázott köpönyegeiket, s leültek az asztal másik végére. Valami buglyos szolgáló hozott eléjük valami keserves italt, letette durczásan s visszabujt a söntésbe. A két pásztoreMBER folytatta a csendes beszélgetést.

Régen itt beszélgethettek már, már fogytékán volt mindkettő előtt a boros palaczk, s

a pusztai ember nem szeret sietve inni, hiszen ráér.

Az egyik férfi szép fiatal barna legény volt, kondor fényes haján félre volt nyomva a pörge kalap, a mellett nagy bokréta hajladozott alá árvalányhajból, kék és piros csinált virágok is voltak közte; azt nyilván gyöngéd kezek kötötték oda.

A legény igen halkán beszélt, nem is lehetett hallani, hogy mit mond? homlokát tenyerebe fektette, s merően az asztalra nézett.

A másik férfi idősebb volt : kemény, napbarnította arcz, sűrű szemöldeit érte magas karimátlan süvegének széle, hosszú zsiros haja hátra volt csapva vállára, bajusza erősen megsodorintva kétfelé. Ugy beszélt dörmögő hangon a legénynyel két könyökét az asztalra fektetve.

Igen szép nyájasan beszélt hozzá :

— Látod Józsi szolgám, mondtam ugy-e? előre megmondtam. Nem jó lesz belőle, ha te nálam nélkül jársz be a városba, ha te olyankor jársz a házamhoz, mikor én nem vagyok otthon; mondtam ugy-e, hogy nem jó lesz abból?

A legény nem felelt semmit, a zápor-eső

egyhanguan verte az ablakot, s valahol átszivároghatva a rongyos tetőn, mint egy perczszámláló, csepegett szemenkint a nyirkos szobaföldre.

— Mondtam ugy-e szolgám, hogy nem jó lesz abból, fiatal, hamisszemű a menyecske, te meg katonás legény vagy, megakad rajtad a szeme. Nem megmondtam-e előre?

Ha felelt volna is a legény, nem lehetett volna azt hallani a mennydörgéstől, mit a lecsapkodó villám olyan közel hozott.

— Mondtam ugy-e Józsi fiam : nem vagy te arra való ember, hogy ha szép asszonyt látsz a szemedbe nevetni, félrefordítsd a fejedet, jobban ismertelek én már. Mondtam ugy-e, hogy ne menj oda.

Olyan szép nyájasan beszélt hozzá.

— Mondtam ugy-e édes szolgám, hogy ez aztán nem marad titokban, mert én nekem azt megsugják; a rossz hír jó lovon jár, hamar megtudom én azt. Mondtam ugy-e jó előre?

A szölongatott semmit sem felelt, egy szóval sem védte magát, pedig olyan jámbor hangon beszélt hozzá az a másik.

Azután sokáig hallgattak; a zápor, zivatar, mennydörgés lassankint odább takarodott, a vi-

har-okozta sötétség felderült, az alkonyodó nap egy utósó búcsúfényt vetett a bibor ég széléről a sötét csárdaszoba ablakán át.

A vén pásztor kiitta bora utóját, megtörlte a bajuszát, azt hitték, hogy vége van már beszédének.

Akkor nagy meggondolt szóval ezt mondá ifjabb társának :

— Mondtam ugy-e édes szolgám, hogy ha én aztán megtudom, hogy az én fejemre ilyen szégyent hoztál : akkor én téged, ott, a hol előtalállak, — menten agyonütlek.

A legény némán billentett a fejével.

Akkor az öreg felvette az asztról czifra ólmosbotját, s olyat sujtott vele a legény fejére, hogy az rögtön halva rogyott le a padról.

Az öreg halkán utána mondá :

— Lám megmondtam.

Megyeri és a vándorcsapat riadtan futottak tovább a tanyáról, s a jó öreg arcza mindannyiszor elhalaványult, valahányszor e saját-ságos jelenetet később elbeszélte.

A KOLDUS-GYERMEK.

(Karácsoni történet.)

Az apját leütötte a hajókötel, a vízbe fulladt. Az anyja mosóné volt; éjszakai munkában meghütötte magát, forró lázt kapott, meghalt. A kis fiu egyedül maradt, és még alig volt négy esztendő.

Mikor kivitték az anyját is a temetőbe, a kis fiu elgondolta magában : „már most ki fogja nékem mondani : kedves kis fiam? ki fog én nekem kenyeret adni reggel, este? ki vet nekem már ezután ágyat, ki ad rám tisztát, ha elszennyesedem, ki vesz az ölébe, ki csókolgat meg, hogy ha valamim fáj?“

A szomszédok is elköltöztek ki ide, ki oda, idegenek jöttek a régiek helyébe, a kiknél ha megjelent a kis fiu, ha bekérczkedett ajtaikon, azt kérdezték tőle : „mit akarsz? mit keressz itt? takarodjál innen!“

El is takarodott szegény, kiment az utcára, a hol senkit sem ismert, megállt egy szögletnél szépen, s úgy nézett a jövő-menő emberek szemébe : nem hasonlít-e valaki az ő apjához, anyjához? hogy azt megszólíthatná. Híjjába nézte azokat, az embereknek más dolguk van, mint az ügyelgő gyerekekre ügyelni. A ki mai világban akar valamit kapni, annak ki kell nyitni a száját. Az igazi koldus-gyerek jobban érti a mesterségét; az utána szalad a cifra uraknak, hozzájuk keni-feni magát piszkos czondráival; azok aztán csakhogy megszabaduljanak tőle, vetnek neki valamit. Az olyan koldus, a ki csak sirni tud, meghalhat éhen.

Meg is halt volna éhen a kis poronty mingyárt az első két napon, ha egy jámbor öreg gyümölcsárus-asszony nem árult volna ott azon a szögleten, a melyikhez ő szegődött. Ez csak elnézte, mit ácsorog az a kis fiu ottan olyan sokáig. Talán bizony lopni akar? Mikor aztán látta, hogy estig nem mozdul onnan,

megszánta. Kiválasztott számára egy ütődött almát : nesze, fogjad, hanem aztán már most eredj haza!

A kis fiu hozzá volt szoktatva a szófogadáshoz, s a hogy mondták neki, hogy menjen haza, szépen elindult haza.

Akkor pedig már este volt, és este nagy városban minden ház ajtaja be van zárva. A kis árva fiu úgy elsirdogált magában, a mikor elgondolta, hogy neki sehova sem lehet bemenni; ő reá sehol sem vártak, az ő számára sehol sem vetettek ágyat.

Azután összehuzta magát egy kapu szögletében, s ott nagy sirtában elaludt, álmában megölelgeté azt a követ, a mi olyan jó volt, hogy gyenge tagjait a szél ellen védelmezte, s azt mondta neki : „édes anyám.“

Éjszaka is sokszor felébredt, mikor úgy fujt a hideg szél! s nyögve fordult másik oldalára, mikor olyan kemény volt az ágya!

Másnap megint felkereste a jó kofa-asszonyt, a ki látva, hogy olyan bus szegényke, ismét neki adta étel-maradékát.

Harmadnap, negyednap megint ott találta a jó öreg asszonyt. Ötödnappal pedig hiába várt reá a szegleten, sokan jöttek mentek az ut-

czán, még többen, mint egyébkor, csak az öreg nem jött ezuttal.

A kis árva fiu végre megkérdezé egy fél-lábu koldustól (nagyobb urat nem mert megszólítani) :

— Hol van most a jó néne?

— Ma nem fog itt árulni, fiam, felelt neki a koldus, mert ma ünnep van.

— De hát miért van ünnep?

— Mert ma született a Jézus, látod kis fiam, hogy mennek az emberek a templomba.

A hová annyian mennek, oda tán neki is szabad bemenni, gondolá a kis árva, s hogyan örült, midőn látta, hogy ebből a nagy-nagy házból, a minél szebb háza senkinek sincsen, nem utasítják ki, nem kergetik el, nem kérdik tőle : mit akar itten? hanem engedik ott gyönyörködni abban a sok szép énekben, s el lenni a sok ékes öltözetű ur között.

Valami nagy tiszteletreméltó ember azután sokat beszélt a népnek, elmondá, hogy született a kis Jézus jászolban, pásztorok között, hogy élt szegénységben, nyomoruságban, s hogy szerette azután is a gyermekeket mindig.

Ugy elhallgatta volna napestig, a mit ez a tiszteletreméltó férfi beszélt.

Egész estig mindig talált templomot nyitva; este azután azokat is becsukták, s ő ismét az utcán maradt.

Annyi ablak ki volt világítva az utcákon, fényes hintók robogtak alá s fel; ragyogó boltablakokban fenyőfák voltak kitéve, égő viaszgyertyákkal, cukor-angyalkákkal, piczike bölcsőkkel, azokban aludt a kis Jézus.

A kis árva úgy el tudta azokat nézni.

Mosolygó asszonyságok jöttek a boltokba, vásároltak azokból a tündéri szépségekből, kiki vitte haza, kis fiának, kis leányának, — a mit a kis Jézus küldött nekik.

Olyan szép a kis Jézus születésnapja!

Csak olyan hideg ne volna ezen a napon! Jó azoknak, a kik meleg kályha mellett édes anyjaik keblén hallgathatják a szél süvöltését; de a ki nem tudja, hogy hová menjen haza ilyen zord időben!

Ismét csak visszatért a templom ajtajához, ott letérdelt kis kezeit összetéve :

— Édes Jézuska, — a ki úgy szereted a gyermekeket; — ha volna szükséged olyan kis szolgára, a milyen én vagyok, vennél engemet magadhoz . . .

S a nagy Megváltó meghallá kis szolgája

kérését, és elvette őt magához, a kit senki sem tartott magáénak a földön. Ott elaludt a kis gyermek és felébredt — a mennyországban

Ti, kik vigadtok s örültök szent Karácson napján, emlékezzetek meg azokra, a kik éheznek és szomorkodnak! . . .

AZ GROFF SEWTEETH PETER KEETH
HITWESSE.

(Igaz tewrteeneth.)

Wala az Vrvnkh Cristvs vtaan waloo egi ezer ewt zaazadikh eztendew vtaan mondvaan hetwen hatban, hogi ew kegjelmesseeghe, az Baanfewldi groff Sewteeth Peter vram elindulna wala az ew felkeezitetth banderiumaawal Lippavaara few capitanjnjaanac parantolatiara az palaanc weedelmeere az pogaani tewrewe had ellen.

Tewrteenec azonban, hogi az gonozz is-tenthelen pogaani agha, az Kuristia agha lesth vetne ew kegielmeenec, az nemess vrnac az

Boross Yenewi waar alath, ees megwthwen ew kegielmeeth oor haramia moodiaara, ees witeezeibewl felessen lewaagwaan, w magaat rabsaaghra ivttatnaa.

Az iaambor Xtien vrnak penigh wala Baan-fewldeen iffiv hitwesstaarsa, akki mindh arrol semmith sem tvdna, hogi Sewteeth Peter vram ew kegielme ill zomorv rabsaagra ivtott wolna.

Vr vramat ew kegielmeet penigh az kutia-hitew rozz aatcozoth pogaani Kuristia agha rabziyra fwzwe elkwldee Istambulba az rab-zolgha waasaarba, aholott eladattatneec rab-zolgha ianaant.

Tewrteent azonban Isten ew felseegheec ec hodaalatos elrendeleseebewl, hogi otth ama Bazaarban, az holott vr vram ew kegielme el-adattatneec, az iconivmi zvltaan leaania megh-laathnaa az deli nemess vrat, akki is mindiaarth nagion meghtetzeth az ew zziweenec.

Enneelfogwaasth az iconivmi zvltaan le-aanzooia, akkinec newe wala Fatinizza meg-wewee az nemess vrat keetzzaaz ees huzzon-ewth araniacon.

Annakhvtaanna penigh haza wiween ewtet, felewltetzethee draaga kewntewssekben pa-laasthokban, ees ada nekie az viaara draaga

carbuncvlvs giwrwket, ees bekenetee az ew haiaat draaga illatoss kenetecwel eess vgi baaneec ew weele, walamint egi elewkelew vrral zoktac baanni. Nem iss wala neeki semminemw dolga az haaznaal, nem kwlewmben, minth ha ew wolna az parancholoo vr az haaznaal.

Ezen zziwes indvlatiaat az Fatinizzaanac nem hagihataa az nemess vr meggondolaas neelkwl, miwelhogi kwlewmben iss az Fatinizza chodaalatoss zzeepseeghw azzoni zzemeel wolt wala.

Egi napon, a midewn laatnaa az iconivmi zultaan, az nemess vr nagi zomorvssaaghaat, igi monda neeki :

Eedes fiam beeg! mieert vagi olian zomorv? Nem adattam e nekedh feeniess kewntewsseket, wacion e walami fogiatkozaassod az eeletbhen ez haaznaal.

Felele nekie az nemess vr :

Oh kegielmess zvltan, bizoniaara nem wacion itt semmiben is fogiatkozaas : de wacion az een ziwemnec nagi faaidalma.

Az zvltan penigh monda neeki :

Ne leegien a te ziwednec nagi faaidalma; hanem wedd felesegedwl az Fatinizzat, hogi az ziwed meggiogivlion ew aaltala.

Ees az nemess vr, laatwaan, hogi innen soha megh nem zabadulhat, azonkiwwl iss az Fatinizza igen kedweltetew zemeel leeween, nem monda semmiben ellent az zvtan jó akaratiaanac, és megheskwweec az Fatinizzawal tewrewc ritus zerint, a hogi az tewrewkekneel zokaas megheskwwdnie.

Igi eele wala az nemess ur ewt eztendewkigh chendess beekesseeghben az ikonivmi zvltaan leaniaawal, a mikoron az zvltaan meghalaalozeec wala.

Akkor penigh azt mondaa nekie az Fatinizza : Imhol az atiaam meghala eess nem laathat bennwnketh tewbbet. Nozza meniwnc el innen az te hazaadba, a holott te zwletteel, a hol a te atiaadfiat eelnec, a hol maasik feleseged wagion; ne legien ew zegieen ezvtaan is ewzwegi; hanem zereswnc teged mind a ketten.

A mint az ioo azzon mondaa, akeepen raa aala az nemess vr, eess zewkwe meghzewkeenee Istambvlbool, ees zerencheessen elivthaanac Temeswaarra, a holott az tewrewc vtaanuc nem mehete wala.

Lewn penigh nagi ewrewm az aarwaan hagiatt ewzwegi azzon zwweeben az midewn

meghtudnaa, hogi az ew zerelmetes hwtwewss társsa megheerkezeec wala soc eztendews tewrewc rabsaaghaabvl eess a midewn meghlaatnaa amaz maasik rendbeeli hwtwewsseet az ew vraanak, akki ewtet hazaaiaba wizza wezeerelte, megchokolaa annac aabrazatiaat mind keet felwl eess monda nekie : Eel az Vr az een Istenem, hogi soha el nem feleitem walami iot az een zerelmetess Vrammal chelekedteel, hogi azt te neeked wizzafizesssem, ees ha te ewtet ezvtaan iss akeep fogod zeretni, minth hw hwtwess taarsodat, een pedig teegedet ugi zeresselek, walamikeep een cedes testveeremet.

Tewrteenec tehaatlan azon nagi hallatlan csvda, hogi keet azzonzemeel megegiezeec egimaas kewzewtt az ew vraanac zerelmeeben eess egimaastol nem chac nem felettetec wala, sewt inkaabb azon walaanac, hogy egimaasnac miben iaarhatnaanac inkaabb kedveeben.

Hire fvtamodeec azonban emez esetnec az orzaagban, eess sokan walaanac, a kik ebben nagon meghbotraankozaanac wala, eess weegteere az grooff Sewteeth Peeter vramat ew kegielmeet tewrweenibe hivataac wala; az hollott hogi felelne megh : michoda dologh lee-

gien az, hogi ew maar most keet rendbeeli feleseegh nec lewwe hiwsee ges hitwestaarsaawaa.

Az nemess vr waaltigh allegaalaa, hogi erewl ew bizon nem tehet; mert hogi akkor, a midewn az Fatinizzaat hwtwews taarsvl we-wee; tewrewk rabsaagban wolt, tewrewk hw-tewt wallott, ugi eskwtt megh weele, mostand penigh esmeegh wizza teerween hazaaiiaba, zwlewttefewldieere, wizontagh Xtiennee lewwe s elsew feleseeghet zinteen ugi zereti, valaminth az maasodikat.

E miatt penighlen azvtaan lewn az nemess vrnac soc nagi hvrtzoltataasa, mell is ew nekie nagi zomorvsaagokat okoz wala.

Egi keesew alkoniator az grooff vr kas-teeliaaban ediwt wleened az keet azzonsaagoc eess az nemess vr iss : a midewn az Fatinizza laatwaan az ew zerelmetess vrvknac zewmeiben az chillogoo kewniweket ragniogni, igi zolla hozzaaia :

Een eedes zerelmetess ioo vram! Ne leegien a te zewmeidnec kewniwhvllataasvc een miattam. Imhol een iool laatoom, hogi senki sem okozooia az te zomorvsaagodnac hanemha een egiedwl; azeert elhataaroztam magamban, hogy weegiec egi meerget, az mellet az pe-

cheetniomoo giwrwmben wiselwe hordozoc, eess weegeth wessec az een celetemnec. Chupaan chac arra keerlek teegedet een zerelmetess ioo vram, hwtwesstaarsam, hogi ne a magham keze kewerie zaamomra ezen halaalos italt, hanem a te draagalaatoss kezede adia azt nekem innom; eess a te maasic zerelmetes hitvesednec karia fogia az een feiemet, az migh haldokolni foghoc elewttetec, hogi meghemlekezzetec maid rollam, az zegeen Fatinizzaarol.

Heliben hagia ezen bezedet az groff ur; walamikeep az ew maasic hwtwesstaarssa is akepen; s chinaalaanak azon meereggel italt az Fatinizza zaamaara egi kehellel; — hanem ugianabbol chinaalaanak meeg maasic keet kehellel iss, ees a migh az Fatinizza kiitta wolna az magaaet, hasonlatoskeepen ewc is kiittaac az magoc reezit. Ees ekkeepen meghalaalozaanac az Exaudi wasaarnap vtaan walo zombath nap eitzakaaiaan egiwtt, egi-maas kedveert, akkiknec eelniewc nem lehetett tovaabb egiwtt egimaas ewrewmeere.

Mell chodaalatoss eess rendkiwwli esetre egi poeta kewwetkezzew epitaphiumot keezitte, vgianchac maarwaan kewbe bee is weeseteec az :

Hoc iacet in tumulo comes, cui nomen et
omen;

Nuptae simulque, olim quae erant in
amore sorores.

In communi thoro, nunc vno iuncti se-
pulcro.

Akkic nem eertic, — ne eertseec.

Tartalom.

	Lap
Történetek egy ócska kastélyban	1
Egy komondor naplója.	69
A fluidoni harcz	88
Melyiket a kilencz közül. (Karácsoni elbeszélés.)	95
A Caldaria	106
Xelenhoa és Toipingvang. (Chinai novella.)	119
Lám megmondtam. (Genre.)	132
A koldus gyermek. (Karácsoni történet.)	137
Az groff Sewteeth Peter keeth hitwesse. (Igaz tewr- teeneth	143

